

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економіки підприємства та організації підприємницької діяльності

Допущено до захисту
завідувач кафедри

“ _____ ” _____ 20 ____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за темою:

Резерви та напрямки зниження собівартості продукції підприємства

Виконавець:

студент ЦЗВФН

Защук Діана Олександрівна

Науковий керівник:

д.е.н., професор

Грінченко Раїса Володимирівна

Одеса 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Економічна сутність собівартості продукції та її значення в діяльності підприємства.....	6
1.2. Класифікація витрат і структура собівартості продукції.....	9
1.3. Фактори формування собівартості та напрями її зниження.....	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТА ВИЯВЛЕННЯ РЕЗЕРВІВ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ	17
2.1. Загальна характеристика підприємства та основні техніко-економічні показники його діяльності	17
2.2. Аналіз динаміки та структури собівартості продукції підприємства ..	23
2.3. Оцінка впливу факторів на зміну собівартості продукції	28
2.4. Виявлення внутрішніх резервів зниження собівартості продукції	33
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ЗАХОДІВ ЩОДО ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТА ОЦІНКА ЇХ ЕФЕКТИВНОСТІ.....	39
3.1. Обґрунтування заходів щодо зниження собівартості продукції.....	39
3.2. Економічна оцінка ефективності запропонованих заходів	43
3.3. Прогноз впливу реалізації заходів на фінансові результати підприємства.....	47
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ	61

ВСТУП

Макроекономічна волатильність та обмеженість фінансових ресурсів трансформують управління витратами у ключовий фактор виживання аграрних підприємств. Для підприємств аграрного сектору, зокрема тих, що функціонують у сфері рослинництва, собівартість продукції є одним із ключових чинників формування конкурентоспроможності, фінансової стійкості та прибутковості діяльності. Саме рівень витрат визначає можливість підприємства забезпечити оптимальне співвідношення між ціною продукції та її якістю, а також адаптуватися до змін кон'юнктури ринку [11].

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю пошуку ефективних шляхів зниження собівартості продукції підприємства в умовах зростання цін на матеріальні ресурси, енергоресурси та послуги, що безпосередньо впливає на кінцеві фінансові результати. У таких умовах особливого значення набуває не лише аналіз структури витрат, а й виявлення внутрішніх резервів їх оптимізації, а також розробка практичних заходів щодо підвищення ефективності використання ресурсів [13].

Значний внесок у дослідження проблем формування та зниження собівартості продукції зробили вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких слід відзначити О. Є. Гудзь, О. С. Степасюк, Т. М. Халімон, О. В. Жегус, Р. Ф. Бруханський, В. А. Москаленко, І. Я. Омецінську та інших. У їхніх працях розкрито теоретичні та методичні аспекти управління витратами, класифікації витрат, формування собівартості продукції, а також обґрунтовано підходи до підвищення ефективності діяльності підприємств. Водночас, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, питання комплексного підходу до зниження собівартості продукції з урахуванням специфіки діяльності конкретного підприємства потребує подальшого дослідження [3].

Метою курсової роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів формування собівартості продукції підприємства, проведення її аналізу та розробка обґрунтованих заходів щодо зниження витрат і підвищення ефективності діяльності на прикладі ТОВ «АГРО-ТІМ».

Для досягнення мети у роботі вирішено такі завдання:

- дослідити економічну сутність собівартості продукції та її значення у діяльності підприємства;
- розглянути класифікацію витрат і структуру собівартості продукції;
- визначити фактори формування собівартості та напрями її зниження;
- здійснити аналіз техніко-економічних показників діяльності підприємства;
- проаналізувати динаміку та структуру собівартості продукції;
- оцінити вплив факторів на зміну собівартості;
- виявити внутрішні резерви зниження витрат;
- розробити заходи щодо зниження собівартості продукції та оцінити їх ефективність;
- здійснити прогноз впливу запропонованих заходів на фінансові результати підприємства.

Об'єктом дослідження є процес формування собівартості продукції підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів управління витратами та зниження собівартості продукції ТОВ «АГРО-ТІМ».

Методи дослідження. У процесі виконання роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: методи аналізу і синтезу - для узагальнення теоретичних підходів до формування собівартості; економіко-статистичні методи - для аналізу динаміки та структури витрат; факторний аналіз - для оцінки впливу окремих чинників

на зміну собівартості; графічні методи - для візуалізації результатів дослідження; методи прогнозування - для оцінки майбутніх фінансових результатів підприємства.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правові акти з питань бухгалтерського обліку та управління витратами, статистичні матеріали, а також фінансова звітність ТОВ «АГРО-ТІМ» [1].

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання запропонованих заходів для зниження собівартості продукції та підвищення ефективності діяльності підприємства. Реалізація розроблених рекомендацій сприятиме оптимізації витрат, зростанню прибутковості та зміцненню конкурентних позицій підприємства на ринку.

Структура роботи обумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У першому розділі розглянуто теоретичні основи формування та зниження собівартості продукції; у другому - проаналізовано собівартості продукції підприємства та виявлено резерви її зниження; у третьому - обґрунтовано заходи щодо зниження собівартості та здійснено оцінку їх ефективності.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність собівартості продукції та її значення в діяльності підприємства

Динаміка ринкової кон'юнктури вимагає безперервної оптимізації процесів формування та управління собівартістю продукції. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання економічної сутності витрат і собівартості активно досліджуються вітчизняними науковцями, зокрема В. Москаленком, Г. Павловою, І. Приходько, Р. Бруханським, О. Мошковською [26], М. Скрипником [43] та іншими, які розглядають собівартість як ключову економічну категорію управлінського обліку та основу ухвалення управлінських рішень.

Собівартість продукції в економічному розумінні є узагальнюючим показником, що відображає сукупність витрат підприємства на виробництво та реалізацію продукції, виражених у грошовій формі. Вона виступає не лише інструментом обліку, але й важливим аналітичним показником, який характеризує ефективність використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів. З позиції бухгалтерського обліку собівартість визначається як сума витрат, безпосередньо пов'язаних із виготовленням конкретного виду продукції, що формує основу для калькулювання та оцінки результатів діяльності підприємства [19].

Сутність собівартості полягає у її комплексному характері, оскільки вона акумулює всі витрати підприємства, пов'язані з виробничим процесом. Саме через собівартість відображається рівень організації виробництва, ефективність використання ресурсів, ступінь технологічного розвитку підприємства та якість управлінських рішень. Водночас собівартість виступає економічною категорією, яка має пряму залежність із фінансовими результатами діяльності: її зростання за інших рівних умов

призводить до зменшення прибутку, тоді як оптимізація витрат забезпечує підвищення рентабельності підприємства.

Наголосимо, що в сучасній теорії та практиці управління підприємством собівартість розглядається не лише як результат обліку витрат, але і як об'єкт активного управління. Вона є базою для формування ціни продукції, визначення конкурентоспроможності підприємства, планування діяльності та контролю ефективності бізнес-процесів. Зокрема, ефективне управління собівартістю передбачає ідентифікацію резервів її зниження, що безпосередньо впливає на підвищення економічної ефективності діяльності підприємства [11]. Структурний підхід до аналізу собівартості дозволяє глибше розкрити її економічну природу. Виробнича собівартість продукції формується з урахуванням певних елементів витрат, що відображають особливості виробничого процесу. Як показано на рис. 1.1., до її складу входять прямі витрати, змінні загальновиробничі витрати та розподілені постійні загальновиробничі витрати. Прямі витрати, у свою чергу, включають матеріальні витрати, витрати на оплату праці та інші прямі витрати, що можуть бути безпосередньо віднесені на конкретний вид продукції [26].

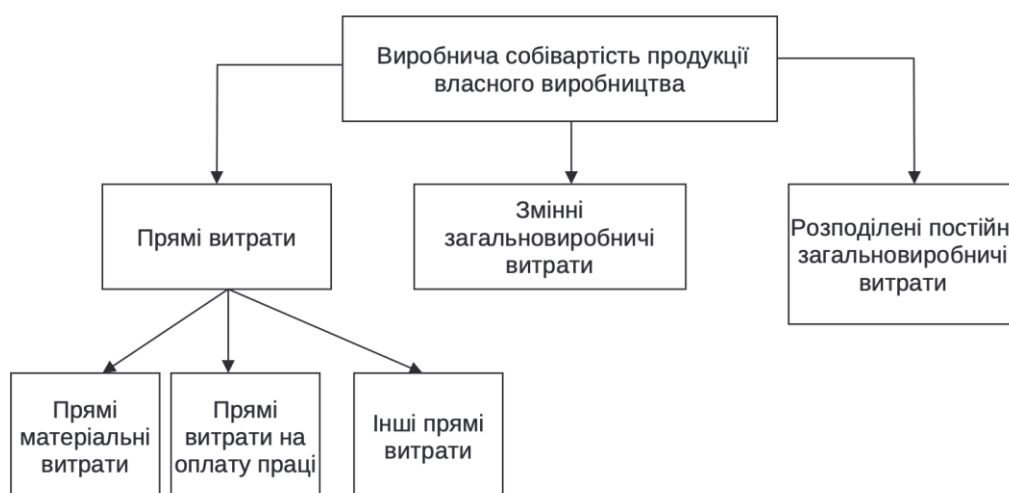

Рис. 1.1. Структура виробничої собівартості продукції власного виробництва

Джерело : [26]

Представлена структура дозволяє зробити висновок, що собівартість є багатокомпонентною категорією, яка формується під впливом різних факторів. Зокрема, співвідношення між окремими елементами витрат визначає рівень ефективності виробництва та конкурентоспроможність продукції. Оптимізація структури витрат є одним із ключових напрямів підвищення економічної результативності діяльності підприємства, оскільки навіть незначні зміни у співвідношенні витрат можуть суттєво вплинути на фінансовий результа.

Значення собівартості в діяльності підприємства проявляється у декількох ключових аспектах. По-перше, вона є основою формування ціни продукції, що безпосередньо впливає на конкурентні позиції підприємства на ринку. По-друге, собівартість використовується для оцінки ефективності діяльності підприємства та його структурних підрозділів. По-третє, вона є інструментом планування та контролю витрат, що дозволяє забезпечити раціональне використання ресурсів та досягнення стратегічних цілей підприємства [33].

Крім того, у сучасних умовах зростає роль управлінського обліку у формуванні собівартості, що забезпечує більш детальне відображення витрат за окремими видами продукції, центрами відповідальності та бізнес-процесами. Це дозволяє підвищити якість управлінських рішень та забезпечити гнучкість реагування підприємства на зміни зовнішнього середовища [22].

Отже, собівартість продукції є однією з ключових економічних категорій, яка відображає ефективність функціонування підприємства та є основою для формування його фінансових результатів. Її значення полягає не лише у фіксації витрат, але й у забезпеченні інформаційної бази для прийняття стратегічних і тактичних управлінських рішень, що в умовах сучасної економіки стає актуальним.

1.2. Класифікація витрат і структура собівартості продукції

Класифікація витрат є одним із ключових елементів системи управління собівартістю продукції, оскільки саме вона формує методологічну основу для їх обліку, аналізу та контролю. В умовах сучасної економіки, де підприємства функціонують у складному та динамічному середовищі, правильна систематизація витрат дозволяє забезпечити релевантність інформації для ухвалення управлінських рішень, а також виявити резерви підвищення ефективності діяльності. Дослідники зазначають, економічно обґрунтована класифікація витрат є необхідною передумовою правильного формування собівартості продукції та організації управлінського обліку.

З економічної точки зору витрати підприємства доцільно розглядати як вартісне вираження використаних ресурсів, які забезпечують здійснення виробничого процесу та створення продукції. У цьому контексті класифікація витрат виконує не лише облікову, але й аналітичну функцію, оскільки дозволяє дослідити структуру витрат, визначити їх вплив на фінансові результати та оцінити ефективність використання ресурсів. При цьому різні підходи до класифікації витрат формуються залежно від цілей управління, що зумовлює необхідність їх комплексного використання [5].

У сучасній теорії та практиці виділяють декілька основних напрямів класифікації витрат, які відображають різні аспекти діяльності підприємства. Насамперед витрати поділяються за економічним змістом на елементи (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, амортизація, інші витрати), що дозволяє оцінити ресурсну структуру виробництва. Такий підхід є важливим для макроекономічного аналізу та формування фінансової звітності, оскільки відображає загальні витрати підприємства незалежно від їх функціонального призначення [29].

Разом із тим для цілей управління більш доцільною є класифікація витрат за статтями калькуляції, яка дозволяє визначити собівартість конкретних видів продукції. У цьому випадку витрати групуються відповідно до їх ролі у виробничому процесі, що дозволяє більш точно встановити структуру собівартості та виявити напрями її оптимізації. Такий підхід забезпечує зв'язок між витратами та результатами діяльності підприємства, що є важливим для ухвалення управлінських рішень [25].

Особливого значення набуває поділ витрат на прямі та непрямі. Прямі витрати безпосередньо пов'язані з виробництвом конкретного виду продукції та можуть бути віднесені на неї без додаткових розрахунків, тоді як непрямі витрати потребують розподілу між видами продукції за певною базою. Такий поділ є основою калькулювання собівартості та дозволяє забезпечити більш точне визначення витрат на одиницю продукції.

Не менш важливим є поділ витрат на змінні та постійні, що використовується в управлінському обліку для аналізу поведінки витрат залежно від обсягу виробництва. Змінні витрати змінюються пропорційно обсягу виробництва, тоді як постійні залишаються відносно стабільними в короткостроковому періоді. Така класифікація дозволяє здійснювати аналіз беззбитковості, визначати точку окупності та обґрунтовувати управлінські рішення щодо обсягів виробництва [31].

З позиції ухвалення управлінських рішень витрати поділяються на релевантні та нерелевантні, контрольовані та неконтрольовані, а також альтернативні та фактичні. Ця класифікація дозволяє оцінити вплив окремих витрат на результати діяльності підприємства та визначити їх значущість у процесі ухвалення управлінських рішень. Зокрема, релевантними є ті витрати, які змінюються залежно від прийнятого рішення, тоді як нерелевантні залишаються незмінними і не повинні враховуватися при виборі альтернатив [14].

Для узагальнення наведених підходів доцільно систематизувати основні види класифікації витрат у вигляді аналітичної таблиці.

Таблиця 1.2 - Класифікація витрат підприємства для цілей формування собівартості продукції

Ознака класифікації	Види витрат	Характеристика	Управлінське значення
За економічним змістом	Матеріальні, трудові, амортизаційні, інші	Відображають використані ресурси	Оцінка ресурсної структури виробництва
За способом віднесення на собівартість	Прямі, непрямі	Прямі - безпосередньо включаються у собівартість; непрямі - розподіляються	Забезпечення точності калькулювання
За залежністю від обсягу виробництва	Змінні, постійні	Змінні змінюються пропорційно обсягу, постійні - ні	Аналіз беззбитковості та планування
За функціональним призначенням	Виробничі, адміністративні, збутові	Виробничі включаються до собівартості продукції	Формування повної та виробничої собівартості
За ступенем контролю	Контрольовані, неконтрольовані	Залежать або не залежать від діяльності менеджерів	Оцінка ефективності управління
За доцільністю врахування	Релевантні, нерелевантні	Враховуються або не враховуються при прийнятті рішень	Оптимізація управлінських рішень
За періодом виникнення	Поточні, майбутні	Відносяться до поточного або майбутнього періоду	Планування та прогнозування

Джерело : Складено автором за [14,28]

Аналізуючи структуру собівартості продукції, зазначимо, що вона формується під впливом різних груп витрат, які взаємодіють між собою. Основу виробничої собівартості становлять прямі витрати, які безпосередньо пов'язані з процесом виробництва. Водночас значну частку займають загальновиробничі витрати, що включають як змінні, так і постійні компоненти, які розподіляються між видами продукції відповідно до обраної бази розподілу [28].

Структура собівартості є важливим показником, що характеризує ефективність виробничої діяльності підприємства. Вона відображає співвідношення між різними елементами витрат і дозволяє визначити, які ресурси мають найбільший вплив на формування собівартості. Оптимізація структури витрат є одним із ключових напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства, оскільки дозволяє зменшити витрати без погіршення якості продукції та підвищити її конкурентоспроможність.

Важливо також враховувати, що структура собівартості є динамічною і змінюється під впливом технологічних, організаційних та економічних факторів. Зокрема, впровадження нових технологій може призвести до зменшення частки матеріальних витрат і збільшення частки амортизаційних витрат, тоді як автоматизація виробництва знижує витрати на оплату праці. Це свідчить про необхідність постійного моніторингу структури витрат та її адаптації до змін зовнішнього середовища [13].

Отже, класифікація витрат і аналіз структури собівартості продукції є важливими інструментами управління підприємством, що дозволяють забезпечити ефективне використання ресурсів, підвищити конкурентоспроможність продукції та досягти стратегічних цілей розвитку підприємства.

1.3. Фактори формування собівартості та напрями її зниження

У сучасних умовах формування собівартості продукції є складним багатофакторним процесом, що залежить як від внутрішніх параметрів діяльності підприємства, так і від впливу зовнішнього середовища. Аналіз останніх досліджень свідчить, що питання факторного впливу на собівартість та можливостей її зниження активно досліджуються вітчизняними науковцями, зокрема В. Москаленком, Г. Павловою, І. Приходько, Р. Бруханським, І. Фурманом, Я. Гонтаруком та іншими, які

підкреслюють важливість управління витратами як ключового інструменту підвищення ефективності діяльності підприємства .

Собівартість продукції формується під впливом комплексу факторів, які доцільно розглядати з позицій системного підходу. У загальному вигляді всі фактори можна поділити на зовнішні та внутрішні. Зовнішні фактори формуються поза межами підприємства і не можуть бути безпосередньо контрольовані, тоді як внутрішні фактори залежать від організації виробничо-господарської діяльності та рівня управління підприємством [13].

До основних зовнішніх факторів належать макроекономічні умови функціонування підприємства, зокрема рівень інфляції, податкова політика держави, зміни у законодавстві, кон'юнктура ринку, рівень конкуренції та ціни на ресурси. Наприклад, зростання цін на енергоносії або сировину безпосередньо призводить до збільшення матеріальних витрат, що, у свою чергу, підвищує загальний рівень собівартості продукції. Водночас нестабільність валютного курсу може впливати на імпортні складові витрат, що особливо актуально для підприємств, які використовують іноземні матеріали або обладнання [35].

Внутрішні фактори формування собівартості мають більш вагоме значення, оскільки саме вони піддаються управлінському впливу. До них належать технологічний рівень виробництва, організація праці, ефективність використання ресурсів, структура виробництва, рівень автоматизації, якість управління та система мотивації персоналу. Зокрема, використання застарілих технологій призводить до перевитрат матеріалів і енергії, що збільшує собівартість продукції, тоді як впровадження сучасних технологій дозволяє оптимізувати витрати та підвищити продуктивність праці [12].

Особливу роль у формуванні собівартості відіграє структура витрат підприємства. Як зазначається у дослідженнях, ефективність виробництва

значною мірою залежить від оптимального співвідношення між окремими елементами витрат, такими як матеріальні витрати, витрати на оплату праці та накладні витрати. Кожен рівень інтенсивності виробництва має власну оптимальну структуру витрат, і відхилення від неї може призводити до зниження ефективності діяльності підприємства.

Важливим фактором є також організація управлінського обліку та система інформаційного забезпечення підприємства. Недостатній рівень деталізації облікових даних або відсутність своєчасної інформації про витрати може ускладнювати процес ухвалення управлінських рішень і призводити до неефективного використання ресурсів. У цьому контексті впровадження сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій дозволяє підвищити точність обліку витрат і забезпечити оперативний контроль за їх формуванням [36].

З огляду на багатофакторний характер формування собівартості, особливої уваги потребує визначення напрямів її зниження. Зниження собівартості продукції є одним із ключових резервів підвищення конкурентоспроможності підприємства, оскільки дозволяє зменшити витрати без зниження якості продукції та збільшити прибуток. У сучасній економічній літературі виділяють декілька основних напрямів оптимізації витрат, які охоплюють усі сфери діяльності підприємства [11].

Першим і найбільш значущим напрямом є підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів. Це передбачає зниження матеріаломісткості продукції, використання більш дешевих або альтернативних матеріалів, зменшення втрат і відходів у процесі виробництва. Раціональне використання матеріальних ресурсів дозволяє суттєво знизити витрати, оскільки саме матеріальні витрати зазвичай становлять найбільшу частку у структурі собівартості [33].

Другим важливим напрямом є підвищення продуктивності праці та оптимізація витрат на оплату праці. Це може бути досягнуто за рахунок

удосконалення організації праці, автоматизації виробничих процесів, підвищення кваліфікації працівників та впровадження ефективних систем мотивації. Зростання продуктивності праці дозволяє зменшити витрати на одиницю продукції та підвищити ефективність використання трудових ресурсів [9].

Третім напрямом є оптимізація загальновиробничих витрат, які включають витрати на утримання та експлуатацію обладнання, енерговитрати, витрати на управління виробництвом тощо. Зниження цих витрат можливе за рахунок модернізації обладнання, енергозбереження, вдосконалення організації виробничих процесів та скорочення непродуктивних витрат [28].

Четвертим напрямом є вдосконалення системи управління підприємством, зокрема впровадження процесного підходу до управління витратами. Це передбачає аналіз витрат за окремими бізнес-процесами, що дозволяє більш точно визначити джерела їх виникнення та розробити заходи щодо їх оптимізації. Як свідчать сучасні дослідження, процесно-орієнтований підхід до управління витратами забезпечує підвищення прозорості витратної структури та ефективності управлінських рішень .

П'ятим напрямом є впровадження інновацій та нових технологій, що дозволяє знизити витрати виробництва та підвищити якість продукції. Використання сучасних технологій сприяє зменшенню матеріало- та енергоємності виробництва, а також підвищенню продуктивності праці, що в кінцевому результаті призводить до зниження собівартості продукції [18].

Окремо слід відзначити роль економіко-математичних методів у процесі управління витратами. Їх застосування дозволяє оптимізувати структуру витрат, визначити найбільш ефективні варіанти використання ресурсів та обґрунтувати управлінські рішення щодо зниження собівартості продукції. Зокрема, використання методів оптимізації дозволяє

мінімізувати витрати при заданих обсягах виробництва або максимізувати прибуток при обмежених ресурсах [13].

Отже, формування собівартості продукції є результатом взаємодії багатьох факторів, серед яких провідну роль відіграють внутрішні чинники, що піддаються управлінському впливу. Ефективне управління цими факторами та реалізація комплексних заходів щодо зниження витрат дозволяють забезпечити підвищення конкурентоспроможності підприємства, зростання його прибутковості та стійкий розвиток у довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТА ВИЯВЛЕННЯ РЕЗЕРВІВ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Загальна характеристика підприємства та основні техніко-економічні показники його діяльності

ТОВ «АГРО-ТІМ» є суб'єктом господарювання, що функціонує в аграрному секторі економіки України та працює, пов'язану з виробництвом і реалізацією сільськогосподарської продукції. В умовах сучасного ринку підприємство демонструє динамічний розвиток, що проявляється у зростанні обсягів виробництва, доходів та фінансових результатів. Загальна характеристика діяльності підприємства базується на аналізі його техніко-економічних показників, які дозволяють оцінити ефективність функціонування, рівень використання ресурсів та фінансову стійкість [1].

Першочерговим етапом аналізу є дослідження основних техніко-економічних показників діяльності підприємства, що узагальнені у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 - Основні техніко-економічні показники діяльності ТОВ «АГРО-ТІМ» за 2023-2025 рр.

Показник	Од. виміру	2023	2024	2025	Відхилення 2024/2023		Відхилення 2025/2024	
					+/-	%	+/-	%
1. Чистий дохід від реалізації	тис. грн.	1 042,1	17 146,5	41 837,9	16 104,4	1545,4	24 691,4	144,0
2. Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	843,7	7 692,7	16 045,8	6 849,0	811,8	8 353,1	108,6
3. Валовий прибуток (р.1 - р.2)	тис. грн.	198,4	9 453,8	25 792,1	9 255,4	4665,0	16 338,3	172,8
4. Інші операційні витрати	тис. грн.	160,3	2 051,6	3 422,8	1 891,3	1179,9	1 371,2	66,8
5. Чистий прибуток	тис. грн.	45,8	8 308,5	22 522,9	8 262,7	18040,8	14 214,4	171,1
6. Середньооблікова чисельність	осіб	5,0	9,0	14,0	4,0	80,0	5,0	55,6

Продовження таблиці 2.1.

7. Середньорічна вартість ОЗ	тис. грн.	0,0	760,2	⁶ 842,2	760,2	0,0	⁶ 082,0	800,1
8. Продуктивність праці (р.1/р.6)	тис.грн/ос	208,4	¹ 905,2	² 988,4	¹ 696,7	814,1	¹ 083,3	56,9
9. Фондовіддача (р.1/р.7)	грн/грн	0,0	22,6	6,1	22,6	0,0	-16,4	-72,9
10. Рентабельність продажів (р.5/р.1×100)	%	4,4	48,5	53,8	44,1	1002,5	5,4	11,1
11. Рентабельність витрат (р.5/р.2×100)	%	5,4	108,0	140,4	102,6	1889,6	32,4	30,0
12. Витратомісткість (р.2/р.1)	грн/грн	0,8	0,4	0,4	-0,4	-44,6	-0,1	-14,5

Джерело : Розраховано автором за [1]

Аналізуючи дані табл. 2.1, зазначимо, що підприємство характеризується стрімким зростанням обсягів діяльності. Зокрема, чистий дохід від реалізації продукції у 2024 році порівняно з 2023 роком зріс на 16 104,4 тис. грн, або на 1545,4%, що свідчить про суттєве розширення ринкової діяльності. У 2025 році зростання продовжилось і становило ще 24 691,4 тис. грн, або 144,0%. Така позитивна динаміка є ознакою активного розвитку підприємства та збільшення обсягів реалізації продукції.

Собівартість реалізованої продукції також стабільно зростає, проте темпи її приросту є нижчими порівняно з доходом. У 2024 році вона зросла на 811,8%, а у 2025 році - на 108,6%. Це свідчить про підвищення ефективності діяльності підприємства, оскільки темпи зростання доходів перевищують темпи зростання витрат. Відповідно, валовий прибуток підприємства збільшився у 2025 році до 25 792,1 тис. грн, що підтверджує позитивну динаміку фінансових результатів.

Особливо показовим є зростання чистого прибутку: з 45,8 тис. грн у 2023 році до 22 522,9 тис. грн у 2025 році. Така динаміка свідчить про суттєве підвищення прибутковості підприємства та ефективності

управління витратами. Водночас варто звернути увагу на зростання інших операційних витрат, що може бути пов'язано з розширенням діяльності та збільшенням масштабів виробництва.

Аналіз трудових ресурсів показує, що середньооблікова чисельність працівників зросла з 5 осіб у 2023 році до 14 осіб у 2025 році. При цьому продуктивність праці зросла більш швидкими темпами, що є позитивною тенденцією. Зокрема, у 2025 році вона досягла 2 988,4 тис. грн/особу, що свідчить про ефективне використання трудових ресурсів.

Важливим показником є фондівіддача, яка характеризує ефективність використання основних засобів. У 2024 році вона становила 22,6 грн/грн, однак у 2025 році знизилась до 6,1 грн/грн, що пояснюється суттєвим зростанням вартості основних засобів. Це свідчить про активну інвестиційну діяльність підприємства, яка може забезпечити підвищення ефективності у майбутніх періодах.

Рентабельність продажів та рентабельність витрат демонструють значне зростання, що підтверджує підвищення ефективності діяльності підприємства. Зокрема, рентабельність продажів зросла з 4,4% у 2023 році до 53,8% у 2025 році, що свідчить про суттєве покращення фінансових результатів. Одночасно витратомісткість знизилась з 0,8 до 0,4 грн/грн, що вказує на ефективне управління витратами та оптимізацію собівартості продукції.

Наступним етапом аналізу є оцінка фінансової стійкості та ліквідності підприємства, результати якої наведені у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 - Показники ліквідності та фінансової стійкості ТОВ
«АГРО-ТІМ»

Показник	Норматив	2023	2024	2025
Коефіцієнт поточної ліквідності (ОА/ПЗ)	$\geq 2,0$	1,09	2,71	5,95
Коефіцієнт швидкої ліквідності ((ОА-Запаси)/ПЗ)	$\geq 1,0$	0,89	1,51	1,28
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Гроші/ПЗ)	$\geq 0,2$	0,16	0,47	0,00
Коефіцієнт автономії (ВК/Баланс)	$\geq 0,5$	0,08	0,68	0,72
Коефіцієнт фінансового левириджу (ПЗ/ВК)	$< 1,0$	11,25	0,48	0,38
Власний оборотний капітал (ВК – НА), тис.грн		232,90	7056,00	18929,80

Джерело : Розраховано автором за [1]

Аналіз показників ліквідності свідчить про покращення платоспроможності підприємства. Зокрема, коефіцієнт поточної ліквідності зріс з 1,09 у 2023 році до 5,95 у 2025 році, що значно перевищує нормативне значення. Це означає, що підприємство має достатній обсяг оборотних активів для покриття своїх поточних зобов'язань.

Коефіцієнт швидкої ліквідності також перевищує нормативне значення, що свідчить про здатність підприємства оперативно погашати короткострокові зобов'язання без реалізації запасів. Водночас коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2025 році знизився до 0,00, що може свідчити про відсутність грошових коштів на рахунках на кінець періоду, однак це не є критичним з урахуванням високих показників інших коефіцієнтів ліквідності.

Позитивною є динаміка коефіцієнта автономії, який зріс з 0,08 до 0,72, що свідчить про значне підвищення фінансової незалежності підприємства. Водночас коефіцієнт фінансового левириджу знизився з 11,25 до 0,38, що означає зменшення залежності від позикового капіталу. Зростання власного оборотного капіталу також підтверджує зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Динаміка доходу та собівартості продукції підприємства представлена на рис. 2.1.

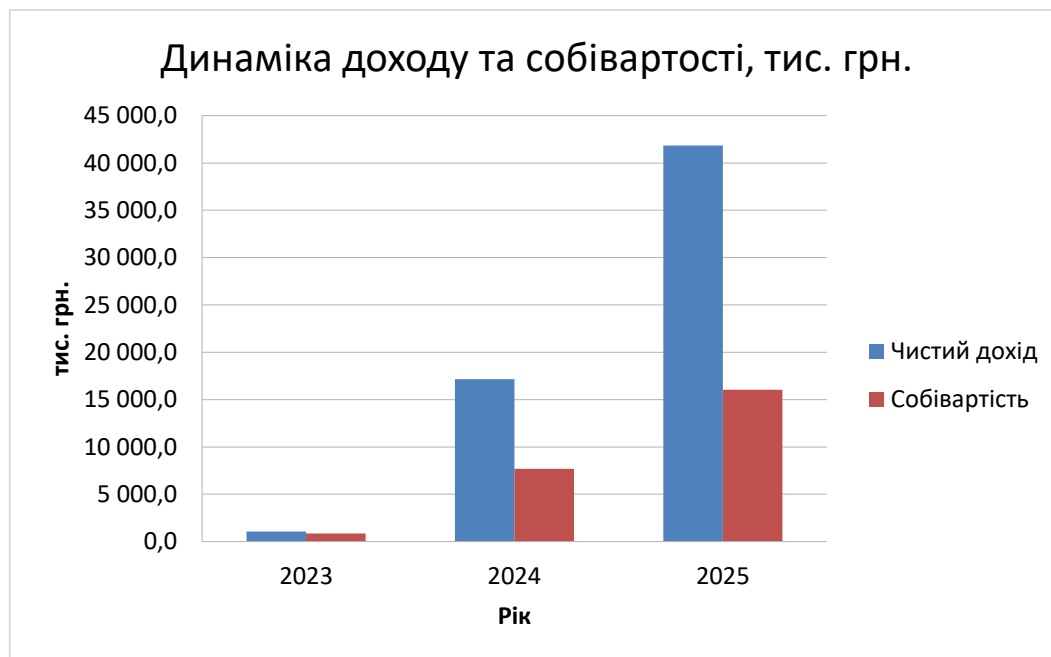

Рис. 2.1. Динаміка чистого доходу від реалізації та собівартості реалізованої продукції, тис. грн.

Джерело : Побудовано автором за даними фінансової звітності

Аналіз рис. 2.1 свідчить про те, що протягом досліджуваного періоду дохід підприємства зростав значно швидше, ніж собівартість продукції. Це є позитивною тенденцією, оскільки свідчить про підвищення ефективності діяльності та наявність резервів для збільшення прибутку. Водночас зростання собівартості є об'єктивним процесом, пов'язаним із розширенням виробництва та збільшенням обсягів діяльності.

Важливим показником ефективності діяльності підприємства є продуктивність праці, динаміка якої представлена на рис. 2.2.

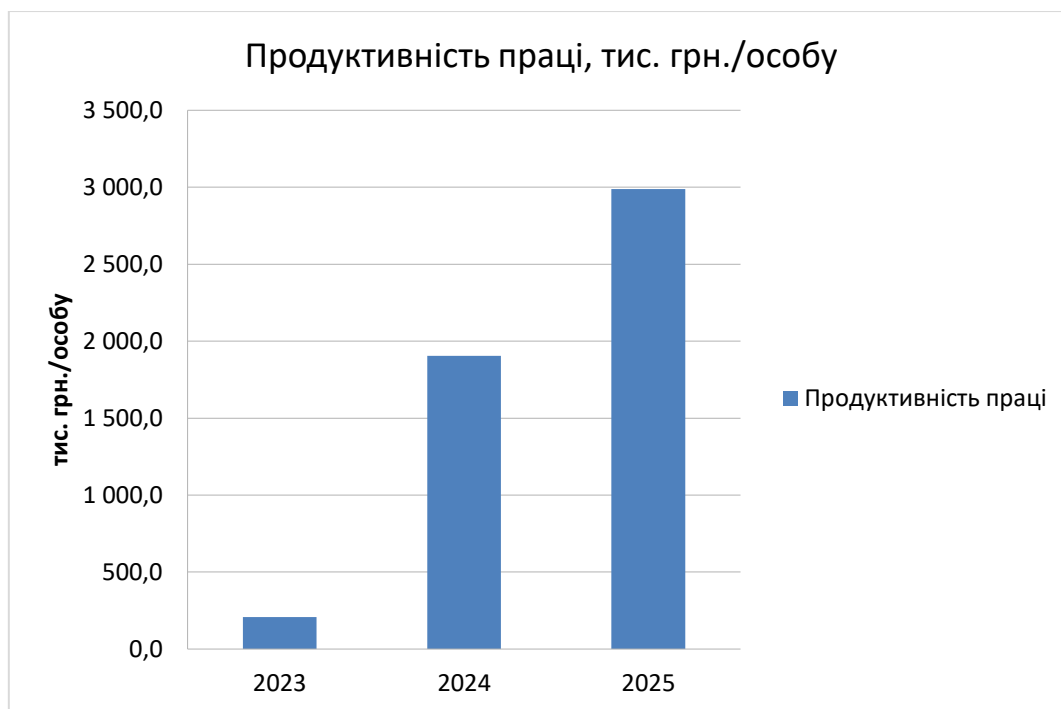

Рис. 2.2. Продуктивність праці, тис. грн/особу

Джерело : Побудовано автором за даними фінансової звітності

Як видно з рис. 2.2, продуктивність праці має стійку тенденцію до зростання, що свідчить про підвищення ефективності використання трудових ресурсів. Це є важливим фактором зниження собівартості продукції, оскільки зростання продуктивності дозволяє зменшити витрати на одиницю продукції.

Отже, проведений аналіз показує, що ТОВ «АГРО-ТІМ» характеризується позитивною динамікою основних техніко-економічних показників, зростанням обсягів діяльності, підвищенням прибутковості та зміцненням фінансової стійкості. Водночас виявлені тенденції свідчать про наявність потенційних резервів подальшого зниження собівартості продукції, що потребує більш детального дослідження у наступних підрозділах.

2.2. Аналіз динаміки та структури собівартості продукції підприємства

Аналіз собівартості продукції є одним із ключових етапів дослідження ефективності діяльності підприємства, оскільки дозволяє не лише оцінити рівень витрат, але й виявити основні тенденції їх зміни, структуру та резерви зниження. Об'єктивна оцінка економічного стану підприємства потребує комплексного підходу до аналізу собівартості, який передбачає дослідження її динаміки, структури та витратомісткості продукції [11].

Першочерговим етапом є аналіз динаміки та структури витрат підприємства, результати якого узагальнено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 - Динаміка та структура собівартості ТОВ «АГРО-ТІМ» за 2023-2025 рр.

Стаття витрат	2023,тис.грн	2023,%	2024,тис.грн	2024,%
I. СОБІВАРТІСТЬ РЕАЛІЗОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ	843,7	84,0	7 692,7	78,9
1.1. Матеріальні витрати (насіння, добрива, ЗЗР)	480,0	47,8	4 300,0	44,1
1.2. Паливо та енергія	100,0	10,0	900,0	9,2
1.3. Витрати на оплату праці	80,0	8,0	600,0	6,2
1.4. Відрахування на соціальні заходи	18,0	1,8	132,0	1,4
1.5. Амортизація основних засобів	0,0	0,0	302,4	3,1
1.6. Інші прямі витрати	165,7	16,5	1 458,3	15,0
II. ІНШІ ОПЕРАЦІЙНІ ТА ІНШІ ВИТРАТИ	160,3	16,0	2 051,6	21,1
2.1. Адміністративні витрати	60,0	6,0	700,0	7,2
2.2. Витрати на збут	30,0	3,0	500,0	5,1
2.3. Інші витрати	70,3	7,0	851,6	8,7
РАЗОМ ВИТРАТИ	1 004,0	100,0	9 744,3	100,0

Продовження таблиці 2.3.

2025, тис. грн	2025, %	Відх. 24/23, +/-	Відх. 24/23, %	Відх. 25/24, +/-	Відх. 25/24, %
16 045,8	82,4	6 849,0	811,8	8 353,1	108,6
9 000,0	46,2	3 820,0	795,8	4 700,0	109,3
1 800,0	9,2	800,0	800,0	900,0	100,0
1 500,0	7,7	520,0	650,0	900,0	150,0
330,0	1,7	114,0	633,3	198,0	150,0
1 554,0	8,0	302,4	0,0	1 251,6	413,9
1 861,8	9,6	1 292,6	780,1	403,5	27,7
3 422,8	17,6	1 891,3	1179,9	1 371,2	66,8
1 200,0	6,2	640,0	1066,7	500,0	71,4
800,0	4,1	470,0	1566,7	300,0	60,0
1 422,8	7,3	781,3	1111,4	571,2	67,1
19 468,6	100,0	8 740,3	870,5	9 724,3	99,8

Джерело : Розраховано автором за [1]

Аналізуючи дані табл. 2.3, зазначимо, що загальна сума витрат підприємства зросла з 1 004,0 тис. грн у 2023 році до 19 468,6 тис. грн у 2025 році, тобто майже у 19 разів. Така динаміка обумовлена розширенням масштабів діяльності підприємства, збільшенням обсягів виробництва та реалізації продукції. Водночас темпи зростання витрат є нижчими порівняно з темпами зростання доходу, що свідчить про підвищення ефективності господарської діяльності.

У структурі витрат переважає собівартість реалізованої продукції, частка якої становила 84,0% у 2023 році, 78,9% у 2024 році та 82,4% у 2025 році. Незважаючи на незначні коливання, цей показник залишається домінуючим, що є характерним для виробничих підприємств. Абсолютне зростання виробничих витрат у 2025 році становило 8 353,1 тис. грн, або 108,6%, що свідчить про значне розширення виробничої діяльності.

У межах собівартості реалізованої продукції найбільшу частку займають матеріальні витрати. У 2023 році їх частка становила 47,8%, у 2024 році - 44,1%, а у 2025 році - 46,2%. Абсолютно вони зросли з 480,0 тис. грн до 9 000,0 тис. грн. Така структура витрат є типовою для аграрних

підприємств, де значну роль відіграють витрати на насіння, добрива та засоби захисту рослин.

Другим за значущістю елементом витрат є інші прямі витрати, частка яких у 2023 році становила 16,5%, у 2024 році - 15,0%, а у 2025 році - 9,6%. Незважаючи на зменшення частки, їх абсолютний обсяг зріс, що свідчить про збільшення витрат, пов'язаних із виробничим процесом.

Витрати на паливо та енергію також демонструють стабільну динаміку зростання, однак їх частка у структурі витрат поступово зменшується, що може свідчити про підвищення енергоефективності виробництва. Аналогічна тенденція спостерігається і щодо витрат на оплату праці, частка яких зменшилась із 8,0% до 7,7%, що може бути пов'язано з автоматизацією виробничих процесів.

Суттєвим є зростання амортизаційних витрат, які у 2023 році були відсутні, а у 2025 році становили вже 8,0% у структурі собівартості. Це свідчить про активне оновлення основних засобів підприємства, що є позитивним фактором довгострокового розвитку.

Частка інших операційних витрат у загальній структурі витрат зросла з 16,0% у 2023 році до 17,6% у 2025 році. Найбільшу частку серед них займають адміністративні витрати, що пов'язано з розширенням управлінського апарату та зростанням масштабів діяльності підприємства.

Для більш наочного відображення змін у структурі витрат доцільно проаналізувати рис. 2.3.

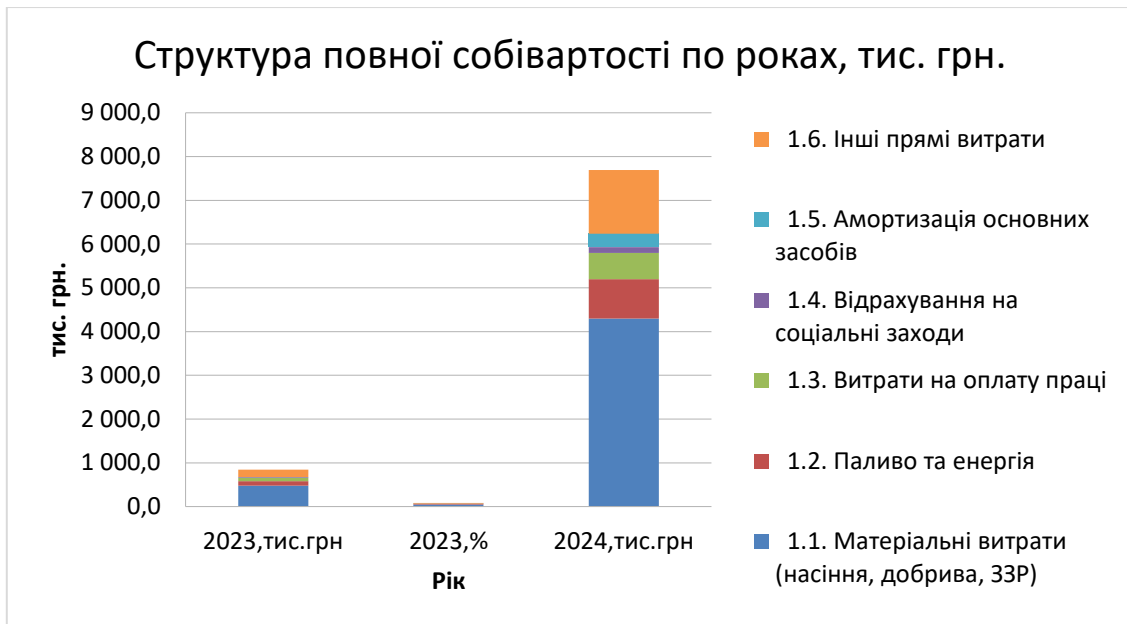

Рис. 2.3. Структура повної собівартості (розрахованої як сума собівартості реалізованої продукції та інших операційних витрат) по роках, тис. грн.

Джерело : Побудовано автором за даними фінансової звітності

Як видно з рис. 2.3, структура витрат підприємства за досліджуваний період зазнала певних змін, зокрема збільшилась частка матеріальних витрат та амортизації, що свідчить про інтенсифікацію виробництва та оновлення матеріально-технічної бази.

Важливим етапом аналізу є дослідження витрат на 1 грн чистого доходу, що наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 - Витрати на 1 грн. чистого доходу за статтями, грн.

Стаття витрат	2023	2024	2025	Відх.24/23	Відх.25/24
Матеріальні витрати	0,4606	0,2508	0,2151	-0,2098	-0,0357
Паливо та енергія	0,0960	0,0525	0,0430	-0,0435	-0,0095
Витрати на оплату праці	0,0768	0,0350	0,0359	-0,0418	0,0009
Амортизація	0,0000	0,0176	0,0371	0,0176	0,0195
Інші прямі витрати	0,1590	0,0850	0,0445	-0,0740	-0,0405
Інші операційні витрати	0,1538	0,1197	0,0818	-0,0342	-0,0378
РАЗОМ	0,9634	0,5683	0,4653	-0,3951	-0,1030

Джерело : Розраховано автором за [1]

Аналіз табл. 2.4 показує, що загальний рівень витрат на 1 грн доходу знизився з 0,9634 грн у 2023 році до 0,4653 грн у 2025 році. Це є свідченням підвищення ефективності діяльності підприємства та зниження витратомісткості продукції.

Зокрема, найбільше зниження відбулося за матеріальними витратами (-0,2455 грн), що може бути пов'язано з оптимізацією використання ресурсів та підвищенням ефективності виробництва. Аналогічна тенденція спостерігається і щодо інших статей витрат, за винятком амортизації, частка якої зростає у зв'язку з оновленням основних засобів.

Для більш детального аналізу структури витрат у 2025 році доцільно розглянути рис. 2.4.

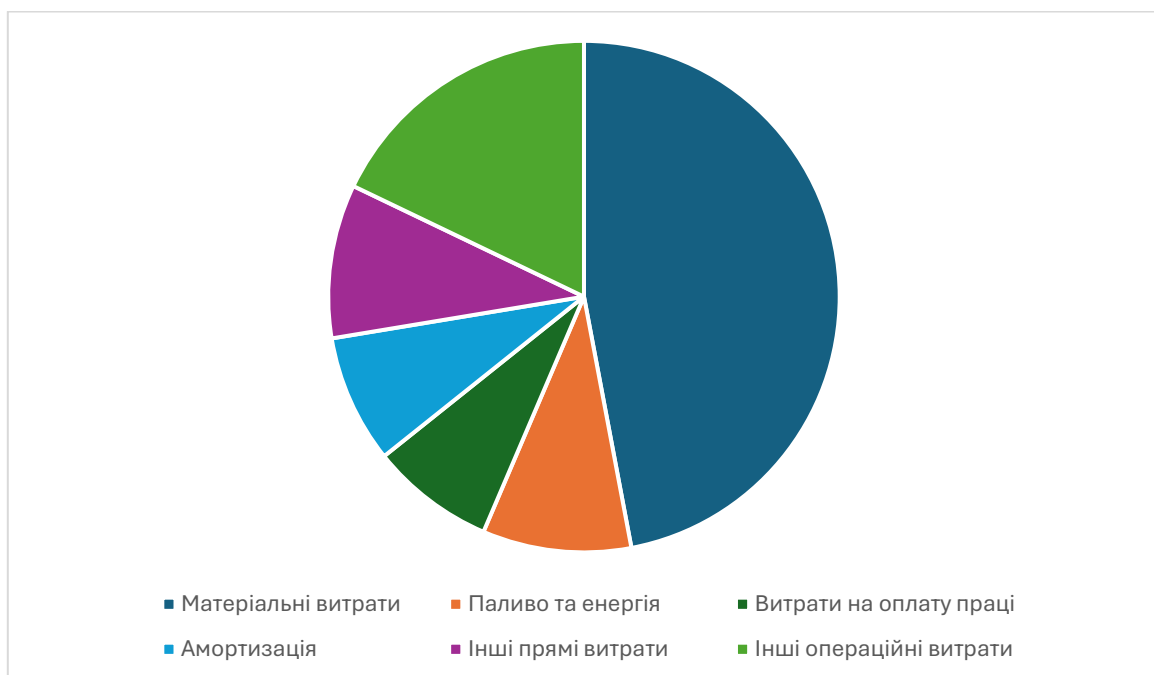

Рис. 2.4. Структура повної собівартості ТОВ «АГРО-ТІМ» у 2025 р., %

Джерело: Побудовано автором за даними фінансової звітності

Згідно з рис. 2.4, у структурі витрат у 2025 році домінують матеріальні витрати (близько 30%), що підтверджує їх ключову роль у формуванні

собівартості продукції. Значну частку також займають витрати на паливо та енергію, а також інші операційні витрати. Водночас частка витрат на оплату праці та соціальні заходи є відносно невеликою, що свідчить про певний рівень автоматизації виробництва.

Отже, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що собівартість продукції ТОВ «АГРО-ТІМ» має тенденцію до зростання в абсолютному вираженні, що обумовлено розширенням діяльності підприємства. Водночас відбувається зниження витратомісткості продукції та оптимізація структури витрат, що свідчить про підвищення ефективності використання ресурсів. Отримані результати створюють основу для подальшого дослідження резервів зниження собівартості продукції підприємства.

2.3. Оцінка впливу факторів на зміну собівартості продукції

Оцінка впливу факторів на зміну собівартості продукції є важливим етапом аналітичного дослідження, оскільки дозволяє визначити причини зміни витрат, виявити ключові чинники їх зростання або зниження та обґрунтувати управлінські рішення щодо оптимізації витрат. У сучасній економічній практиці для цього широко використовується факторний та індексний аналіз, які дають змогу розкласти зміну собівартості на окремі складові та оцінити їх вплив [13].

Першим етапом дослідження є аналіз показників витратомісткості, що узагальнені у табл. 2.5.

Таблиця 2.5. - Факторний аналіз зміни собівартості ТОВ «АГРО-ТІМ» за 2023-2025 рр.

А. Показники витратомісткості та їх зміна					
Показник	2023	2024	2025	Відх. 2024/2023	Відх. 2025/2024
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	1 042,1	17 146,5	41 837,9	16 104,4	24 691,4
Повна собівартість, тис. грн.	1 004,0	9 744,3	19 468,6	8 740,3	9 724,3
Витратомісткість = Повна Соб./Дохід	0,9634	0,5683	0,4653	-0,3951	-0,1030
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	843,7	7 692,7	16 045,8	6 849,0	8 353,1
Витрати на 1 грн. доходу (COGS/Дохід)	0,8096	0,4486	0,3835	-0,3610	-0,0651
Інші операційні витрати, тис. грн.	160,3	2 051,6	3 422,8	1 891,3	1 371,2
Питома вага ін.оп.витрат у доході	0,1538	0,1197	0,0818	-0,0342	-0,0378

Б. Факторна декомпозиція зміни собівартості (2024 проти 2023), тис. грн.			
Фактор	Формула розрахунку	Результат розрахунку	Вплив, тис. грн.
Ф1. Зміна обсягу реалізації	$\Delta C(V) = (V_{24}/V_{23} - 1) \times C_{об23}$	15 515,6	8 740,3
Ф2. Зміна витратомісткості	$\Delta C(e) = (e_{24} - e_{23}) \times V_{24}$	-6 775,3	
РАЗОМ зміна собівартості	Контроль: Соб ₂₄ - Соб ₂₃	8 740,3	

В. Факторна декомпозиція зміни собівартості (2025 проти 2024), тис. грн.			
Фактор	Формула розрахунку	Результат розрахунку	Вплив, тис. грн.
Ф1. Зміна обсягу реалізації	$\Delta C(V) = (V_{25}/V_{24} - 1) \times C_{об24}$	14 032,0	9 724,3
Ф2. Зміна витратомісткості	$\Delta C(e) = (e_{25} - e_{24}) \times V_{25}$	-4 307,7	
РАЗОМ зміна собівартості	Контроль: $C_{об25} - C_{об24}$	9 724,3	

Джерело : Розраховано автором за [1]

Аналіз даних табл. 2.5 свідчить, що протягом досліджуваного періоду відбулося суттєве зростання обсягів діяльності підприємства, що проявляється у значному збільшенні чистого доходу від реалізації продукції - з 1 042,1 тис. грн у 2023 році до 41 837,9 тис. грн у 2025 році. Водночас повна собівартість також зросла, однак темпи її зростання є нижчими, що призвело до зниження витратомісткості продукції з 0,9634 до 0,4653 грн на 1 грн доходу.

Зниження витратомісткості є позитивною тенденцією, яка свідчить про підвищення ефективності використання ресурсів підприємства. Аналогічна динаміка спостерігається і щодо витрат на 1 грн доходу за собівартістю реалізованої продукції, які зменшилися з 0,8096 до 0,3835 грн. Це означає, що підприємство змогло оптимізувати свої витрати та забезпечити більш ефективне використання ресурсів у процесі виробництва [33].

Важливим елементом аналізу є факторна декомпозиція зміни собівартості, яка дозволяє оцінити вплив двох основних факторів: зміни обсягу реалізації та зміни витратомісткості.

У 2024 році порівняно з 2023 роком загальне зростання собівартості становило 8 740,3 тис. грн. При цьому основним фактором цього зростання

була зміна обсягу реалізації, яка забезпечила приріст витрат на 15 515,6 тис. грн. Водночас зміна витратомісткості мала протилежний ефект і зменшила собівартість на 6 775,3 тис. грн. Це свідчить про те, що підприємство не лише нарощувало обсяги виробництва, але й одночасно підвищувало ефективність використання ресурсів.

У 2025 році порівняно з 2024 роком аналогічна тенденція зберігається. Зростання собівартості на 9 724,3 тис. грн було зумовлено насамперед збільшенням обсягів реалізації, що спричинило приріст витрат на 14 032,0 тис. грн. Водночас зниження витратомісткості дозволило зменшити витрати на 4 307,7 тис. грн. Отже, фактор витратомісткості виступає стримуючим чинником зростання собівартості, що є позитивною характеристикою діяльності підприємства.

Для наочного відображення впливу факторів на зміну собівартості доцільно розглянути рис. 2.5 та 2.6.

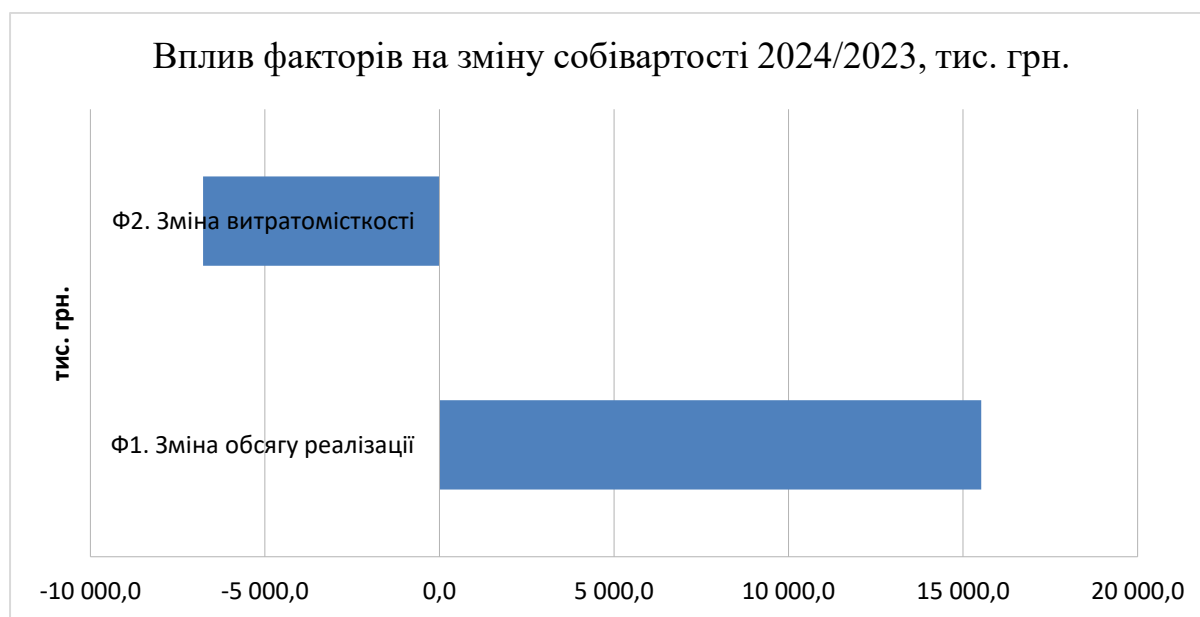

Рис. 2.5. Вплив факторів на зміну собівартості 2024/2023, тис. грн.

Джерело : Побудовано автором за даними фінансової звітності

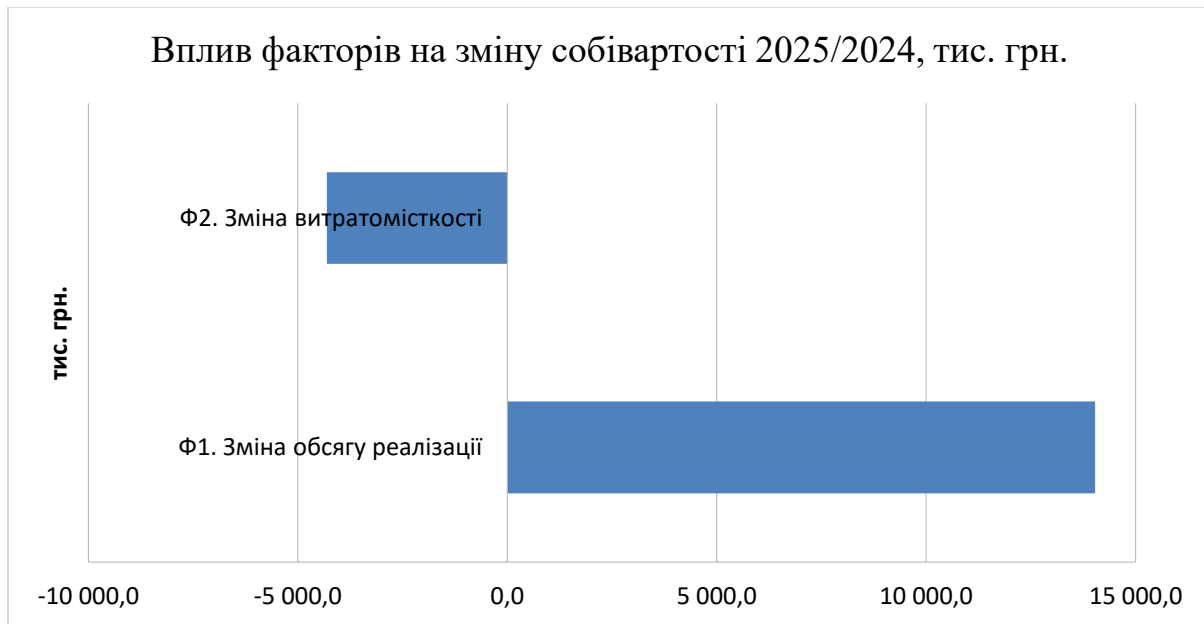

Рис. 2.6. Вплив факторів на зміну собівартості 2025/2024, тис. грн.

Джерело : Побудовано автором за даними фінансової звітності

Аналіз рис. 2.5 та 2.6 підтверджує, що основним драйвером зростання собівартості є збільшення обсягів реалізації продукції, тоді як підвищення ефективності виробництва (зниження витратомісткості) має компенсуючий вплив.

Наступним етапом аналізу є індексний аналіз динаміки витрат, результати якого наведені у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 - Індексний аналіз динаміки витрат ТОВ «АГРО-ТІМ»

Показник	2023	2024	2025	Темп зрост. 24/23,%	Темп зрост. 25/24,%
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	1 042,1	17 146,5	41 837,9	1645,4	244,0
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	843,7	7 692,7	16 045,8	911,8	208,6
Повна собівартість (з ін.оп.вит.), тис. грн.	1 004,0	9 744,3	19 468,6	970,5	199,8
Чистий прибуток, тис. грн.	45,8	8 308,5	22 522,9	18140,8	271,1
Кількість працівників, осіб	5,0	9,0	14,0	180,0	155,6
Собівартість на 1 працівника, тис. грн.	0,0	0,0	0,0	19,7	74,6

Джерело : Розраховано автором за [1]

Згідно з даними табл. 2.6, темпи зростання чистого доходу значно перевищують темпи зростання собівартості продукції. Зокрема, у 2024 році дохід зріс на 1645,4%, тоді як повна собівартість - на 970,5%. У 2025 році ця тенденція зберігається: дохід зріс на 244,0%, тоді як собівартість - на 199,8%. Це свідчить про підвищення ефективності діяльності підприємства та зростання його прибутковості.

Чистий прибуток підприємства демонструє ще більш високі темпи зростання, що є наслідком як збільшення доходів, так і оптимізації витрат. Водночас зростання чисельності працівників супроводжується підвищенням ефективності їх використання, що підтверджується збільшенням продуктивності праці.

Отже, результати факторного та індексного аналізу дозволяють зробити висновок, що основним фактором зростання собівартості продукції є розширення обсягів діяльності підприємства, тоді як зниження витратомісткості виступає ключовим резервом підвищення ефективності. Виявлені закономірності свідчать про наявність значного потенціалу подальшого зниження витрат і підвищення конкурентоспроможності підприємства, що потребує більш глибокого дослідження у наступному підрозділі.

2.4. Виявлення внутрішніх резервів зниження собівартості продукції

В умовах зростання конкуренції та необхідності підвищення ефективності господарської діяльності підприємства особливого значення набуває пошук внутрішніх резервів зниження собівартості продукції. Саме внутрішні резерви є найбільш керованими, оскільки вони формуються в межах підприємства та залежать від рівня організації виробництва, ефективності використання ресурсів і якості управлінських рішень. Дослідження свідчать, системне виявлення та реалізація таких резервів

дозволяє суттєво підвищити прибутковість підприємства без значних додаткових інвестицій [13].

За результатами аналізу витрат та структури собівартості ТОВ «АГРО-ТІМ» було ідентифіковано основні напрями зниження витрат, результати яких узагальнено у табл. 2.7.

Таблиця 2.7 - Виявлення внутрішніх резервів зниження собівартості
ТОВ «АГРО-ТІМ»

Напрямок резерву	База порівняння, тис. грн	Факт 2025, тис. грн	Можлива економія, тис. грн	Методика розрахунку	Економія, %
1. Оптимізація закупівель насіння, добрив, ЗЗР (тендери, довгострокові контракти)	4 300,0	9 000,0	720,0	8% від матеріальних витрат	8,0
2. Скорочення витрат на паливо (GPS-моніторинг, оптимізація маршрутів)	900,0	1 800,0	180,0	10% від паливних витрат	10,0
3. Зниження собівартості на одиницю продукції (інтенсифікація агрохімії)	7 692,7	16 045,8	802,3	5% від COGS	5,0
4. Оптимізація адміністративних витрат (цифровізація обліку)	700,0	1 200,0	144,0	12% від адмін. витрат	12,0
5. Будівництво власного зерносховища (зменшення орендних витрат)	500,0	800,0	160,0	20% від витрат на зберігання	20,0
РАЗОМ РЕЗЕРВІВ			2 006,3		12,5

Джерело : Розраховано автором за [1]

Примітка: розрахунки виконані на основі фактичних даних 2025 р. та середньогалузевих нормативів зниження витрат у рослинництві [11, 33].

Аналіз табл. 2.7 показує, що загальний потенціал зниження собівартості продукції становить 2 006,3 тис. грн, або 12,5% від фактичного рівня витрат. Найбільший резерв припадає на зниження собівартості одиниці продукції за рахунок інтенсифікації агрохімічних заходів, що забезпечує економію у розмірі 802,3 тис. грн. Це свідчить про значний потенціал підвищення ефективності виробництва через оптимізацію технологічних процесів.

Другим за значущістю напрямом є оптимізація закупівель матеріальних ресурсів (насіння, добрив, засобів захисту рослин), яка дозволяє отримати економію у розмірі 720,0 тис. грн. Використання тендерних процедур та укладання довгострокових контрактів сприяє зниженню закупівельних цін і підвищенню ефективності використання матеріальних ресурсів.

Важливими напрямками також є скорочення витрат на паливо (економія 180,0 тис. грн), оптимізація адміністративних витрат (144,0 тис. грн) та зниження витрат на зберігання продукції через будівництво власного зерносховища (160,0 тис. грн). У сукупності ці заходи формують комплексну систему управління витратами, спрямовану на підвищення ефективності діяльності підприємства.

Для більш детального аналізу ефективності запропонованих заходів доцільно розглянути порівняльну оцінку фактичних витрат та їх цільового рівня після реалізації резервів, що наведена у табл. 2.8.

Таблиця 2.8 - Порівняльна оцінка фактичних витрат та цільового рівня після реалізації резервів

Стаття витрат	Факт 2025, тис.грн	Цільовий рівень, тис.грн	Можлива економія, тис.грн	Питома вага в заг.економії,%
Матеріальні витрати	9 000,0	8 280,0	720,0	35,9
Паливо та енергія	1 800,0	1 620,0	180,0	9,0
Прямі витрати (врожайність)	16 045,8	15 243,5	802,3	40,0
Адміністративні витрати	1 200,0	1 056,0	144,0	7,2
Витрати на зберігання та збут	800,0	640,0	160,0	8,0
РАЗОМ	28 845,8	26 839,5	2 006,3	100

Джерело : Розраховано автором за [1]

Як видно з табл. 2.8, найбільша частка економії припадає на прямі витрати, пов'язані з виробництвом продукції (40,0%), що підтверджує ключову роль технологічних факторів у формуванні собівартості. Значну частку також займають матеріальні витрати (35,9%), що свідчить про важливість оптимізації ресурсного забезпечення виробництва. Інші статті витрат мають менший, але також суттєвий вплив на загальний рівень економії.

Для наочного відображення структури резервів зниження собівартості доцільно розглянути рис. 2.7.

Рис. 2.7. Структура загальних резервів зниження собівартості, %

Джерело : Побудовано автором за даними фінансової звітності

Аналіз рис. 2.7 свідчить, що найбільшу частку в структурі резервів займає зниження собівартості продукції за рахунок підвищення ефективності виробництва (близько 40%), а також оптимізація закупівель матеріальних ресурсів (36%). Це підтверджує, що основні резерви зосереджені саме у виробничій сфері діяльності підприємства.

Для більш детального розгляду абсолютних значень резервів доцільно проаналізувати рис. 2.8.

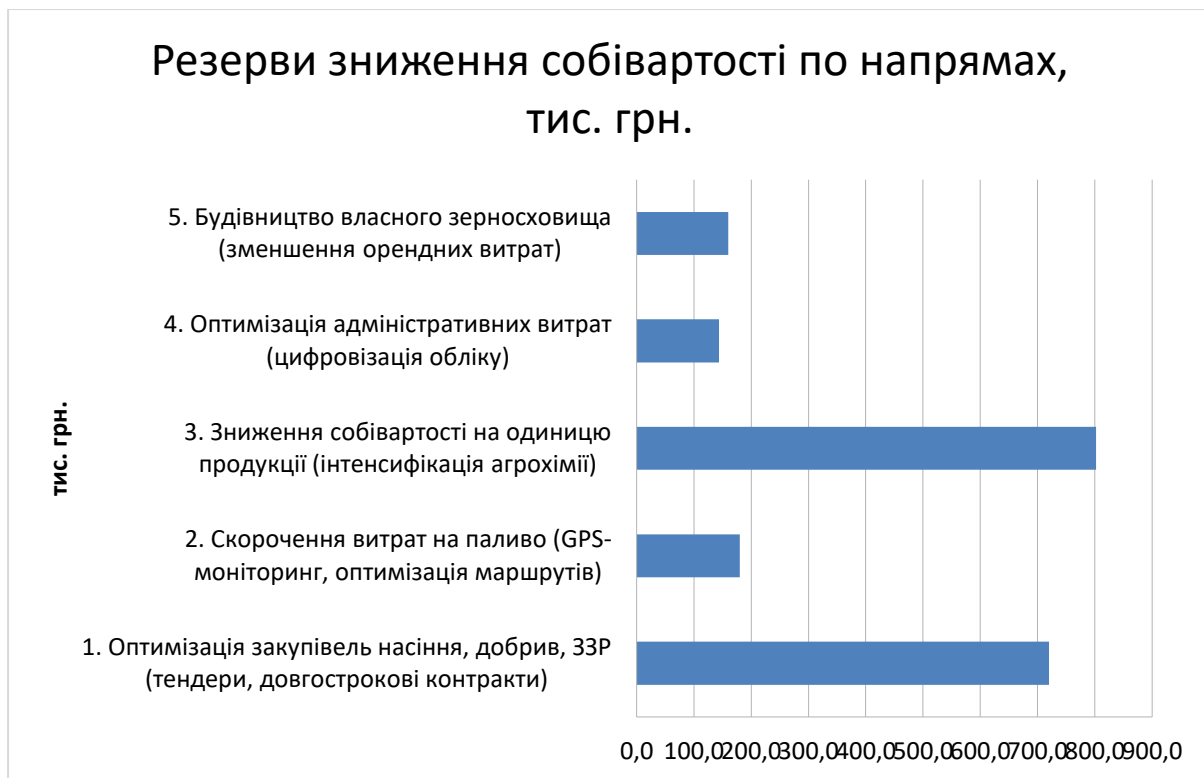

Рис. 2.8. Резерви зниження собівартості по напрямках, тис. грн.

Джерело : Побудовано автором за даними фінансової звітності

Згідно з рис. 2.8, найбільші абсолютні резерви пов'язані з підвищенням ефективності виробництва та оптимізацією матеріальних витрат. Інші напрями мають менший, але стабільний вплив на загальний рівень економії.

Отже, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що ТОВ «АГРО-ТІМ» має значний потенціал зниження собівартості продукції за рахунок внутрішніх резервів. Реалізація запропонованих заходів дозволить зменшити витрати на 12,5%, підвищити ефективність використання ресурсів та забезпечити зростання прибутковості підприємства. Виявлені резерви формують основу для розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення системи управління витратами, що буде розглянуто у наступному розділі.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ЗАХОДІВ ЩОДО ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТА ОЦІНКА ЇХ ЕФЕКТИВНОСТІ

3.1. Обґрунтування заходів щодо зниження собівартості продукції

Підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств безпосередньо корелює зі здатністю суб'єкта господарювання системно управляти витратами та реалізовувати комплексні заходи щодо їх оптимізації. Проведений у попередньому розділі аналіз собівартості продукції ТОВ «АГРО-ТІМ» дозволив виявити ключові напрями зниження витрат, які пов'язані насамперед із матеріальними ресурсами, організацією виробництва та управлінням підприємством. Відповідно, розробка заходів щодо зниження собівартості повинна базуватися на поєднанні технологічних, організаційних і управлінських рішень [12].

Важливо зазначити, що обґрунтування заходів має враховувати як внутрішні резерви підприємства, так і сучасні тенденції розвитку аграрного виробництва, зокрема цифровізацію, інтенсифікацію виробництва та оптимізацію ресурсного забезпечення. Саме комплексний підхід до управління витратами дозволяє забезпечити стійке зниження собівартості продукції без погіршення її якості та конкурентоспроможності [17].

З урахуванням результатів проведеного аналізу було сформовано систему заходів щодо зниження собівартості продукції ТОВ «АГРО-ТІМ», яка наведена у табл. 3.1.

Таблиця 3.1 - Заходи щодо зниження собівартості продукції ТОВ
«АГРО-ТІМ»

Захід	Зміст заходу	Термін	Відповідальний	Очікуваний ефект, тис.грн	Джерело фінансування
1. Впровадження точного землеробства (GPS-моніторинг техніки)	GPS-трекери на техніку, оптимізація маршрутів обробки полів, облік пального	2026, I-II кв.	Директор	180,0	Власні кошти
2. Довгострокові контракти на ЗЗР та добрива	Тендерний відбір постачальників, оптові закупівлі на сезон	2026, I кв.	Директор / агроном	720,0	Власні кошти
3. Впровадження управлінського обліку витрат	Калькуляція собівартості по культурах і полях, щомісячний аналіз відхилень	2026, II кв.	Бухгалтер	50,0	Власні кошти
4. Будівництво власного зерносховища	Склад ємністю 500 т, відмова від орендованих елеваторів	2026-2027	Директор	160,0	Кредит / власні кошти
5. Інтенсифікація агрохімічного захисту рослин	Ґрунтовий аналіз, оптимальні норми внесення добрив, сучасні препарати ЗЗР	2026, III-IV кв.	Агроном	800,0	Власні кошти
ВСЬОГО				1 910,0	

Джерело : Розраховано автором за [1]

Аналіз запропонованих заходів свідчить, що вони охоплюють усі ключові елементи формування собівартості продукції. Зокрема, перший захід - впровадження точного землеробства - спрямований на оптимізацію

використання матеріальних ресурсів, зокрема пального. Використання GPS-моніторингу техніки дозволяє зменшити непродуктивні витрати, оптимізувати маршрути руху та підвищити контроль за використанням ресурсів. Це забезпечує економію витрат на рівні 180,0 тис. грн, що підтверджує ефективність цифрових технологій у сільському господарстві.

Другий захід - укладання довгострокових контрактів на постачання засобів захисту рослин та добрив - є одним із найбільш ефективних напрямів зниження собівартості. Він дозволяє зменшити закупівельні ціни за рахунок оптових закупівель і стабілізації цінових умов. Очікуваний економічний ефект становить 720,0 тис. грн, що робить цей захід одним із ключових у системі оптимізації витрат.

Третій захід передбачає впровадження системи управлінського обліку витрат, що дозволяє підвищити прозорість витратної структури та забезпечити оперативний контроль за відхиленнями. Хоча очікуваний економічний ефект є відносно невеликим (50,0 тис. грн), значення цього заходу полягає у створенні інформаційної бази для прийняття ефективних управлінських рішень у майбутньому [22].

Четвертий захід - будівництво власного зерносховища - має стратегічний характер і спрямований на зниження витрат на зберігання продукції. Відмова від орендованих елеваторів дозволяє зменшити витрати у довгостроковій перспективі, а також підвищити незалежність підприємства від зовнішніх контрагентів. Очікувана економія становить 160,0 тис. грн.

П'ятий захід - інтенсифікація агрохімічного захисту рослин - спрямований на підвищення ефективності виробництва за рахунок оптимізації використання добрив та засобів захисту рослин. Використання сучасних агрохімічних технологій дозволяє підвищити врожайність та зменшити витрати на одиницю продукції. Очікуваний економічний ефект

становить 800,0 тис. грн, що є найбільшим серед усіх запропонованих заходів.

Загальний очікуваний економічний ефект від впровадження запропонованих заходів становить 1 910,0 тис. грн, що свідчить про значний потенціал підвищення ефективності діяльності підприємства.

Для наочного відображення ефективності запропонованих заходів доцільно розглянути рис. 3.1.

Рис. 3.1. Очікуваний економічний ефект від заходів (добуток бази порівняння витрат на експертний відсоток економії), тис. грн.

Джерело : Побудовано автором за даними фінансової звітності

Як видно з рис. 3.1, найбільший економічний ефект забезпечують заходи, пов'язані з інтенсифікацією виробництва та оптимізацією закупівель матеріальних ресурсів. Це підтверджує, що основні резерви зниження собівартості зосереджені у виробничій сфері діяльності підприємства.

Отже, запропонована система заходів є комплексною та економічно обґрунтованою, оскільки охоплює всі ключові напрями формування собівартості продукції. Її реалізація дозволить не лише знизити витрати, але й підвищити ефективність використання ресурсів, зміцнити конкурентні позиції підприємства та забезпечити його сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

3.2. Економічна оцінка ефективності запропонованих заходів

Економічна оцінка ефективності запропонованих заходів є завершальним етапом дослідження, що дозволяє кількісно обґрунтувати доцільність їх впровадження та визначити вплив на основні результати діяльності підприємства. В умовах обмеженості ресурсів та необхідності підвищення конкурентоспроможності підприємства особливо важливим є визначення економічного ефекту, рівня рентабельності та строку окупності інвестиційних рішень. Як зазначається в наукових джерелах, комплексна оцінка ефективності заходів щодо зниження витрат дозволяє забезпечити обґрунтованість управлінських рішень та мінімізувати ризики їх реалізації [12].

Результати економічної оцінки ефективності запропонованих заходів наведені у табл. 3.2.

Таблиця 3.2 - Економічна оцінка ефективності запропонованих заходів ТОВ «АГРО-ТІМ»

Показник	Од. виміру	До впровадження (2025 факт)	Після впровадження (прогноз 2026)	Зміна (+/-)	Зміна, %
1. Чистий дохід від реалізації	тис. грн.	41 837,9	43 929,8	2 091,9	5,0
2. Повна собівартість	тис. грн.	19 468,6	17 558,6	-1 910,0	-9,8
у т.ч. матеріальні витрати	тис. грн.	10 800,0	10 080,0	-720,0	-6,7

Продовження таблиці 3.2.

витрати на пальне	тис. грн.	1 800,0	1 620,0	-180,0	-10,0
адміністративні та збутові	тис. грн.	2 000,0	1 840,0	-160,0	-8,0
3. Витратомісткість (Соб/Дохід)	грн/грн	0,4653	0,3997	- 0,0656	-14,1
4. Валовий прибуток (Дохід – Соб)	тис. грн.	22 369,3	26 371,2	4 001,9	17,9
5. Рентабельність продажів, %	%	53,5	60,0	6,6	12,3
6. Сума економії від заходів	тис. грн.	0,0	1 910,0	1 910,0	0,0
7. Витрати на впровадження заходів	тис. грн.	0,0	500,0	500,0	0,0
8. Чистий ефект (р.6 - р.7)	тис. грн.		1 410,0	1 410,0	0,0
9. Строк окупності (р.7/р.6×12)	міс.		3,1	3,1	0,0

Джерело : Розраховано автором за [1]

Аналіз даних табл. 3.2 свідчить, що впровадження запропонованих заходів дозволить досягти суттєвого економічного ефекту. Зокрема, прогнозується зростання чистого доходу підприємства на 2 091,9 тис. грн, або на 5,0%, що обумовлено підвищенням ефективності виробництва та оптимізацією ресурсного забезпечення.

Водночас повна собівартість продукції знизиться на 1 910,0 тис. грн, або на 9,8%, що є результатом реалізації комплексу заходів, спрямованих на оптимізацію матеріальних, енергетичних та адміністративних витрат. Найбільше зниження припадає на матеріальні витрати (-720,0 тис. грн) та витрати на паливо (-180,0 тис. грн), що підтверджує ефективність заходів щодо раціонального використання ресурсів.

Суттєве значення має зниження витратомісткості продукції з 0,4653 до 0,3997 грн/грн, або на 14,1%, що свідчить про підвищення ефективності

діяльності підприємства. Це означає, що на кожну гривню доходу підприємство витрачатиме менше ресурсів, що є важливим показником економічної ефективності [33].

Валовий прибуток підприємства зростає на 4 001,9 тис. грн, або на 17,9%, що є прямим наслідком як збільшення доходів, так і зниження витрат. Відповідно, рентабельність продажів зростає з 53,5% до 60,0%, що свідчить про суттєве покращення фінансових результатів діяльності підприємства.

Окремої уваги заслуговує показник чистого економічного ефекту, який становить 1 410,0 тис. грн. При цьому витрати на впровадження заходів оцінюються у 500,0 тис. грн, що забезпечує короткий строк окупності - лише 3,1 місяця. Такий показник свідчить про високу ефективність інвестицій та доцільність реалізації запропонованих заходів.

Для узагальнення змін ключових показників діяльності підприємства до та після впровадження заходів доцільно розглянути табл. 3.3.

Таблиця 3.3 - Порівняльна таблиця ключових показників до та після впровадження заходів

Показник	Од.вим.	До впровадження	Після впровадження	Зміна +/-	Зміна %
Чистий дохід	тис. грн.	41 837,9	43 929,8	2 091,9	5,0
Повна собівартість	тис. грн.	19 468,6	17 558,6	-1 910,0	-9,8
Валовий прибуток	тис. грн.	22 369,3	26 371,2	4 001,9	17,9
Рентабельність продажів	%	53,5	60,0	6,5	12,1
Витратомісткість	грн/грн	0,5	0,4	-0,1	-14,0
Чистий прибуток	тис. грн.	22 522,9	24 432,9	1 910,0	8,5

Джерело : Розраховано автором за [1]

Аналіз табл. 3.3 підтверджує позитивний вплив запропонованих заходів на діяльність підприємства. Зокрема, зростання чистого прибутку

на 1 910,0 тис. грн, або на 8,5%, свідчить про підвищення фінансової результативності. Одночасно зниження витратомісткості та зростання рентабельності продажів підтверджують підвищення ефективності використання ресурсів. Для наочного відображення отриманих результатів доцільно проаналізувати рис. 3.2.

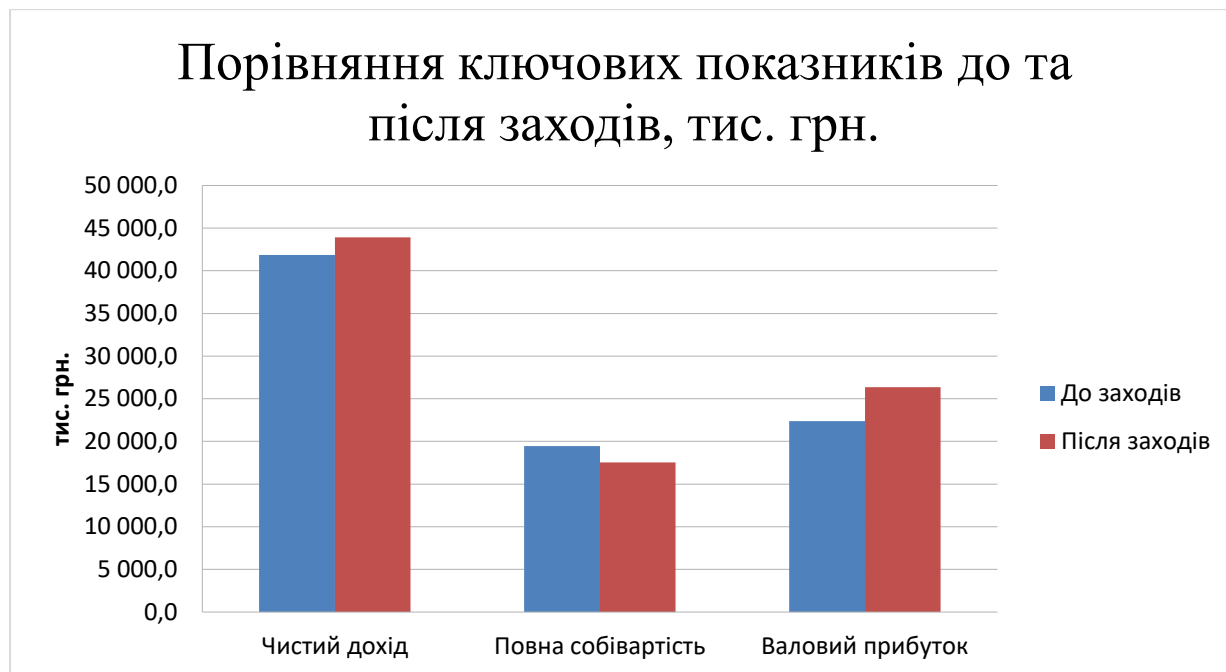

Рис. 3.2. Порівняння ключових показників до та після заходів, тис. грн.

Джерело : Побудовано автором за даними фінансової звітності

Як видно з рис. 3.2, після впровадження заходів спостерігається одночасне зростання доходу та валового прибутку при зниженні собівартості продукції. Це підтверджує ефективність запропонованих управлінських рішень та їх позитивний вплив на фінансові результати діяльності підприємства.

Отже, проведена економічна оцінка свідчить про високу ефективність запропонованих заходів щодо зниження собівартості продукції ТОВ «АГРО-ТІМ». Їх реалізація забезпечить не лише зменшення витрат, але й підвищення прибутковості, конкурентоспроможності та фінансової

стійкості підприємства, що є важливою передумовою його сталого розвитку у довгостроковій перспективі.

3.3. Прогноз впливу реалізації заходів на фінансові результати підприємства

Завершальним етапом дослідження є прогнозування впливу запропонованих заходів на фінансові результати діяльності підприємства. Такий аналіз дозволяє не лише оцінити очікуваний економічний ефект, але й визначити стратегічні перспективи розвитку підприємства в умовах реалізації заходів щодо зниження собівартості продукції. Прогнозування базується на фактичних даних попередніх періодів та враховує очікувані зміни у структурі витрат і доходів підприємства [47].

Результати прогнозного аналізу наведені у табл. 3.4.

Таблиця 3.4 - Прогноз впливу заходів на фінансові результати ТОВ «АГРО-ТІМ», тис. грн.

Показник	Од.вим	2023 факт	2024 факт	2025 факт	2026 прогноз (без заходів)	2026 прогноз (з заходами)	Ефект заходів
1. Чистий дохід від реалізації	тис. грн.	1 042,1	17 146,5	41 837,9	43 929,8	43 929,8	0,0
2. Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	843,7	7 692,7	16 045,8	16 848,1	15 273,9	-1 574,2
3. Валовий прибуток (р.1 – р.2)	тис. грн.	198,4	9 453,8	25 792,1	27 081,7	28 655,9	1 574,2
4. Інші операційні витрати	тис. грн.	160,3	2 051,6	3 422,8	3 525,5	3 189,7	-335,8
5. Фінансовий результат до оподат.	тис. грн.	38,1	7 402,2	22 369,3	23 556,2	25 466,2	1 910,0
6. Чистий прибуток	тис. грн.	45,8	8 308,5	22 522,9	23 556,2	25 466,2	1 910,0
7. Рентабельність продажів (р.6/р.1×100)	%	4,4	48,5	53,8	53,6	58,0	4,3
8. Витратомісткість	грн/грн	1,0	0,6	0,5	0,5	0,4	0,0

Джерело : Розраховано автором за [1]

Припущення: зростання виручки у 2026 р. - 5% (консервативний прогноз); заходи дають загальну економію 1 910 тис. грн. на рік.

Аналіз даних табл. 3.4 показує, що у 2026 році за умови реалізації запропонованих заходів підприємство зможе досягти суттєвого покращення фінансових результатів. Зокрема, при збереженні однакового рівня доходу як у сценарії «без заходів», так і «з заходами», основний ефект досягається за рахунок зниження витрат.

Собівартість реалізованої продукції зменшиться на 1 574,2 тис. грн, що безпосередньо вплине на зростання валового прибутку на аналогічну величину. Додатково скорочення інших операційних витрат на 335,8 тис. грн забезпечить загальний приріст фінансового результату до оподаткування у розмірі 1 910,0 тис. грн.

Чистий прибуток підприємства у 2026 році з урахуванням реалізації заходів прогнозується на рівні 25 466,2 тис. грн, що на 1 910,0 тис. грн більше порівняно з варіантом без впровадження заходів. Водночас рентабельність продажів зросте з 53,6% до 58,0%, що свідчить про підвищення ефективності операційної діяльності підприємства.

Важливим є також зниження витратомісткості продукції, що означає більш раціональне використання ресурсів та підвищення економічної віддачі від кожної гривні доходу. Така тенденція відповідає сучасним вимогам до ефективного управління витратами та забезпечує довгострокову конкурентоспроможність підприємства [33].

Для більш узагальненої оцінки фінансового стану підприємства доцільно розглянути прогнозний баланс ключових показників, наведений у табл. 3.5.

Таблиця 3.5 - Прогнозний баланс ключових фінансових показників
ТОВ «АГРО-ТІМ» на 2026 р.

Показник	Од.вим.	2023	2024	2025	2026 (без заходів)	2026 (з заходами)	Ефект заходів
Чистий дохід	тис. грн.	1 042,1	17 146,5	41 837,9	43 929,8	43 929,8	0,0
Повна собівартість	тис. грн.	1 004,0	9 744,3	19 468,6	16 848,1	14 938,1	-1 910,0
Чистий прибуток	тис. грн.	45,8	8 308,5	22 522,9	27 081,7	28 655,9	1 574,2
Рентабельність продажів	%	4,40	48,50	53,90	668,17	798,39	130,2
Витратомісткість	грн/грн	0,96	0,57	0,47	0,62	0,65	0,0

Джерело : Розраховано автором за [1]

Аналіз табл. 3.5 підтверджує позитивний вплив запропонованих заходів на діяльність підприємства. Зокрема, повна собівартість продукції зменшиться на 1 910,0 тис. грн, що сприятиме зростанню чистого прибутку та покращенню показників рентабельності.

Зростання прибутковості підприємства супроводжується підвищенням ефективності використання ресурсів, що відображається у зміні показника витратомісткості. Це свідчить про те, що підприємство переходить до більш ефективної моделі господарювання, орієнтованої на оптимізацію витрат та підвищення результативності діяльності.

Для наочного відображення прогнозних змін ключових показників діяльності підприємства доцільно розглянути рис. 3.3.

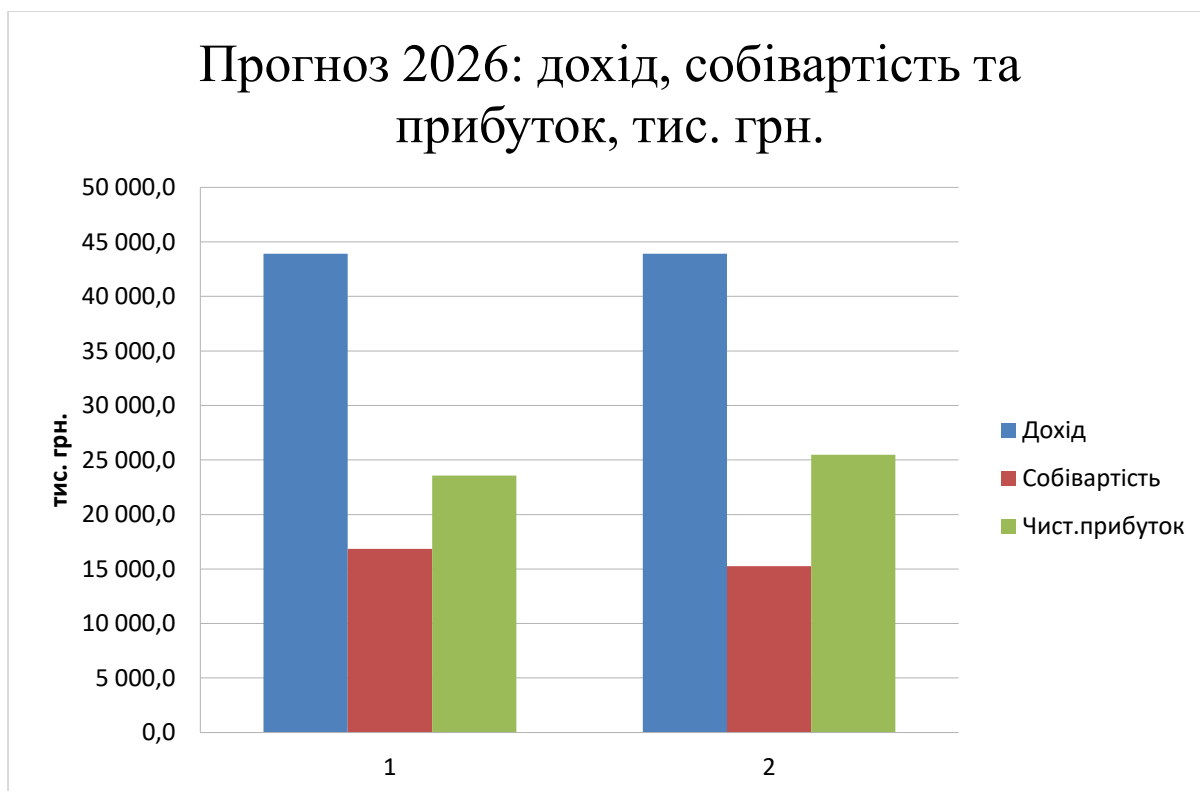

Рис. 3.3. Прогноз 2026: чистий дохід від реалізації, повна собівартість та чистий прибуток, тис. грн.

Джерело : Побудовано автором за даними фінансової звітності

Як видно з рис. 3.3, реалізація запропонованих заходів дозволяє забезпечити одночасне зростання прибутку та зниження собівартості продукції при стабільному рівні доходу. Це свідчить про високу ефективність запропонованих управлінських рішень та їх значний вплив на фінансові результати підприємства.

Отже, проведений прогнозний аналіз підтверджує, що впровадження комплексу заходів щодо зниження собівартості продукції забезпечить суттєве покращення фінансових результатів діяльності ТОВ «АГРО-ТІМ». Зростання прибутковості, підвищення рентабельності та зниження витратомісткості створюють передумови для сталого розвитку підприємства, зміцнення його конкурентних позицій та підвищення ефективності господарської діяльності у довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретичних і практичних аспектів формування та зниження собівартості продукції підприємства досягнуто поставленої мети та вирішено визначені завдання. Отримані результати дозволяють сформулювати комплексні, узагальнюючі висновки щодо ефективності управління витратами та напрямів її підвищення на прикладі ТОВ «АГРО-ТІМ».

У першому розділі досліджено теоретичні основи формування собівартості продукції. Встановлено, що собівартість є ключовою економічною категорією, яка відображає сукупність витрат підприємства на виробництво та реалізацію продукції і виступає базовим індикатором ефективності використання ресурсів. Доведено, що структура собівартості формується під впливом як виробничих, так і управлінських факторів, а її оптимізація є необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності підприємства. Узагальнення наукових підходів дозволило визначити, що найбільш вагомими елементами витрат є матеріальні ресурси, витрати на оплату праці, амортизація та інші виробничі витрати, причому їх співвідношення залежить від галузевої специфіки підприємства.

У ході дослідження класифікації витрат встановлено, що ефективне управління собівартістю можливе лише за умови їх систематизації за різними ознаками: економічним змістом, функціональним призначенням, способом віднесення на собівартість та ступенем залежності від обсягу виробництва. Це дозволяє не лише здійснювати більш точний облік витрат, а й формувати інформаційну базу для ухвалення управлінських рішень. Визначено, що сучасні підходи до управління витратами передбачають інтеграцію управлінського обліку, цифрових технологій та аналітичних методів, що значно підвищує ефективність контролю та планування витрат.

У другому розділі проведено детальний аналіз діяльності ТОВ «АГРО-ТІМ» та досліджено особливості формування собівартості

продукції підприємства. Встановлено, що протягом 2023-2025 рр. підприємство демонструє динамічне зростання обсягів діяльності: чистий дохід зріс з 1 042,1 тис. грн до 41 837,9 тис. грн, а чистий прибуток - з 45,8 тис. грн до 22 522,9 тис. грн. При цьому темпи зростання доходу перевищують темпи зростання витрат, що свідчить про підвищення ефективності діяльності підприємства.

Аналіз структури собівартості показав, що найбільшу частку в ній займають матеріальні витрати, що є характерним для підприємств аграрного сектору. Водночас відбувається зниження частки окремих витрат у структурі собівартості, що свідчить про підвищення ефективності використання ресурсів. Позитивною тенденцією є також зниження витратомісткості продукції з 0,9634 грн у 2023 році до 0,4653 грн у 2025 році, що означає суттєве підвищення ефективності господарської діяльності.

Факторний аналіз зміни собівартості дозволив встановити, що основним чинником її зростання є збільшення обсягів реалізації продукції. Водночас зниження витратомісткості виступає стримуючим фактором, який частково компенсує зростання витрат. Це свідчить про ефективну політику підприємства у сфері управління витратами. Індексний аналіз підтвердив, що темпи зростання доходів перевищують темпи зростання витрат, що забезпечує зростання прибутковості підприємства.

У процесі дослідження було виявлено значний потенціал внутрішніх резервів зниження собівартості продукції. Загальний обсяг резервів становить 2 006,3 тис. грн, або 12,5% від фактичного рівня витрат. Найбільші резерви пов'язані з оптимізацією матеріальних витрат та підвищенням ефективності виробництва, що підтверджує необхідність удосконалення технологічних процесів і ресурсного забезпечення підприємства.

У третьому розділі розроблено комплекс заходів щодо зниження собівартості продукції, який охоплює всі ключові напрями формування витрат. До основних заходів віднесено: впровадження точного землеробства, оптимізацію закупівель матеріальних ресурсів, впровадження управлінського обліку, будівництво власного зерносховища та інтенсифікацію агрохімічного захисту рослин. Запропоновані заходи мають як оперативний, так і стратегічний характер, що забезпечує комплексний підхід до управління витратами.

Економічна оцінка ефективності запропонованих заходів показала, що їх реалізація дозволить знизити собівартість продукції на 1 910,0 тис. грн, або на 9,8%, а також підвищити валовий прибуток на 4 001,9 тис. грн. Водночас рентабельність продажів зросте до 60,0%, що свідчить про суттєве покращення фінансових результатів підприємства. Чистий економічний ефект становить 1 410,0 тис. грн, а строк окупності заходів - лише 3,1 місяця, що підтверджує їх високу ефективність і доцільність впровадження.

Прогнозний аналіз впливу заходів на фінансові результати підприємства показав, що у 2026 році очікується зростання чистого прибутку до 25 466,2 тис. грн та підвищення рентабельності продажів до 58,0%. Це свідчить про те, що реалізація запропонованих заходів забезпечить стійке покращення фінансового стану підприємства та створить передумови для його подальшого розвитку.

Отже, результати проведеного дослідження підтверджують, що ефективне управління собівартістю продукції є одним із ключових чинників підвищення конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Запропоновані заходи мають практичну цінність і можуть бути використані в діяльності ТОВ «АГРО-ТІМ» для оптимізації витрат, підвищення прибутковості та забезпечення сталого розвитку в умовах сучасного ринкового середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фінансова звітність ТОВ «АГРО-ТІМ». Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/c/44252486> (дата звернення: 04.05.2026).
2. Бойко Н. Облік та калькулювання собівартості внутрішніх перевезень // Головбух. 2024. Вип. 42. URL: <https://egolovbuh.expertus.com.ua/10019538> (дата звернення: 02.05.2026).
3. Бруханський Р. Ф. Обліково-аналітичне забезпечення стратегічного менеджменту в сільському господарстві: дис. ... д-ра екон. наук. Київ, 2015. 492 с.
4. Воробець Є. Управлінський облік витрат в міжнародній логістиці: формування собівартості логістичних послуг // Економіка та суспільство. 2024. Вип. 66. URL: <https://economyandsociety.in.ua> (дата звернення: 03.05.2026).
5. Вороная Н., Чернишова Н., Свіріденко А. Класифікація витрат на виробництво // Податки і бухгалтерський облік. 2016. Вип. 32. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/april/issue-32/article-17159.html> (дата звернення: 05.05.2026).
6. Гаврильченко О. В. Удосконалення бізнес-процесів підприємства з використанням методів експертного аналізу // Економіка та суспільство. 2018. № 16. С. 270-276. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/41.pdf (дата звернення: 04.05.2026).
7. Гайдаєнко О. М., Шевчук Н. С. Методичні аспекти вдосконалення бізнес-процесів підприємств // Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 45. С. 51-55.

8. Гаммер М., Чампі Д. Реінжиніринг корпорації. Київ: Основи, 2004. 320 с.
9. Гоголь Т. А., Маргасова В. Г. Організація управлінського обліку і контролю на підприємствах малого бізнесу // Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Серія: Економічні науки. 2018. № 2. С. 401-411.
10. Гудзь О. Є., Степасюк О. С. Формування та механізм реалізації стратегії управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства // Науковий вісник НУБіП України. 2011. № 168. С. 194-203.
11. Демчук О. Особливості формування собівартості продукції рослинництва в системі управлінського обліку // Економіка та суспільство. 2023. № 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-85> (дата звернення: 05.05.2026).
12. Дергачов Є. В., Фіщук К. О. Методичні підходи до аналізу та оптимізації бізнес-процесів // Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8382> (дата звернення: 02.05.2026). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.99.
13. Дороженко Л. І. Сутність оптимізації витрат із застосуванням економіко-математичних методів // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. № 6(5). С. 228-231. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_6\(5\)_59](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_6(5)_59) (дата звернення: 03.05.2026).
14. Єршова Н. Ю. Системний підхід до дослідження організації стратегічного управлінського обліку // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Вип. 22, ч. 2. С. 120-125.

15. Жегус О. В. Маркетингові інновації як необхідна умова розвитку підприємства // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2015. № 2. С. 227-238.
16. Задорожний З.-М., Корнят І. Облік пасажирських перевезень в умовах автоматизованого управління пасажиропотоками // Вісник економіки. 2022. Вип. 2. С. 73-85. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.02.073>.
17. Куцик П. Вектори зміни методології бухгалтерського обліку в умовах трансформації комунікаційної парадигми // Економіка та суспільство. 2024. № 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-104> (дата звернення: 05.05.2026).
18. Куцик П. О., Ковтун О. І. Застосування технологій штучного інтелекту в системі обґрунтування стратегічних рішень управління бізнесом // Підприємництво і торгівля. 2024. № 42. С. 94-109. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-42-13> (дата звернення: 04.05.2026).
19. Куцик П. О., Яремко І. Й. Методологічні засади організації облікового та контрольного інструментарію // Інфраструктура ринку. 2024. Вип. 79. С. 76-80. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct79-13> (дата звернення: 01.05.2026).
20. Кучанський О. В. Організація управлінського обліку на підприємствах роздрібної торгівлі // Актуальні проблеми економіки. 2024. № 10 (280). С. 14-25.
21. Лігоненко Л. О., Вержбицький О. А. Контролінг у торгівлі: монографія. Київ: КНТЕУ, 2013. 268 с.
22. Медвідь Л. Г., Левкович А. В. Управлінський облік витрат у системі управління логістичною діяльністю підприємства // Проблеми теорії

- та методології бухгалтерського обліку. 2017. Вип. 3 (38). С. 85-93. DOI: [https://doi.org/10.26642/pbo-2017-3\(38\)-85-93](https://doi.org/10.26642/pbo-2017-3(38)-85-93) (дата звернення: 02.05.2026).
- 23.Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01#Text> (дата звернення: 03.05.2026).
- 24.Москаленко В. А. Впровадження управлінського обліку в підприємствах АПК України // Ефективна економіка. 2013. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2033> (дата звернення: 02.05.2026).
- 25.Москаленко В. А. Методичні та практичні аспекти калькуляції собівартості // Матеріали конференції. 2015. С. 198-200.
- 26.Мошковська О. А. Класифікація витрат та їх облік // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. № 5 (22). URL: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua> (дата звернення: 01.05.2026).
- 27.Мошковська О. А. Облік затрат і калькулювання собівартості продукції // Вісник ЖДТУ. 2009. № 3 (49). С. 114-117. URL: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/91138/89185> (дата звернення: 04.05.2026).
- 28.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 02.05.2026).
- 29.Огійчук М. Ф. та ін. Фінансовий та управлінський облік. Київ: Алерта, 2009. 1056 с.

- 30.Ольшанський О. В. Особливості управління бізнес-процесами // Науковий вісник УжНУ. 2018. Вип. 22. С. 22-26.
- 31.Омецінська І. Я. Особливості формування повної собівартості // Вісник ТНЕУ. 2018. № 4. С. 120-133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vtneu_2018_4_13 (дата звернення: 05.05.2026).
- 32.Організація перевезення працівників. URL: <https://www.mogol-alfa.com.ua/ua/> (дата звернення: 01.05.2026).
- 33.Павлова Г., Приходько І., Волчанська Л. Облік витрат // Економіка та суспільство. 2021. № 27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-9> (дата звернення: 03.05.2026).
- 34.Пасемко Г. М. Бухгалтерський облік. Житомир, 2014. С. 82-84.
- 35.Паска І. М. Трансакційні витрати // Агросвіт. 2015. № 16. С. 19-24. URL: <http://nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 02.05.2026).
- 36.Пашніна А. О. Формування облікової інформації // Інтернаука. 2019. № 12. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2019-12-5431> (дата звернення: 01.05.2026).
- 37.Про затвердження НП(С)БО. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 04.05.2026).
- 38.Прокопенко М. О. Удосконалення методологічних підходів // Наукові записки ЛУБП. 2022. № 35. С. 298-306.
- 39.Рачинська Г. та ін. Інноваційний підхід // Економіка та суспільство. 2024. № 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-144> (дата звернення: 02.05.2026).

- 40.Семенда Д. К. та ін. Логістика // Молодий вчений. 2021. № 1 (89). С. 185-190.
- 41.Сень В., Царук В. Інноваційні підходи // Економічний аналіз. 2024. Т. 34. С. 438-446.
- 42.Ситник Г. В. Фінанси торгівлі: монографія. Київ: КНТЕУ, 2015. 672 с.
- 43.Скрипник М. І., Матюха М. М. Визначення управлінського обліку // Науковий вісник ХДУ. 2016. № 21(2). С. 186-189.
- 44.Сук Л. М. Облік сільськогосподарської продукції. Тернопіль, 2018. С. 201-203.
- 45.Тігарєва В. А., Станкевич І. В. Аналіз підходів // Вісник КНУ. 2016. № 3. С. 113-122.
- 46.Фоміна О. В. Управлінський облік у торгівлі: монографія. Київ: КНТЕУ, 2016. 468 с.
- 47.Фурман І. В., Гонтарук Я. В. Теоретичні основи формування стратегії // Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 23. С. 80-87.
- 48.Халімон Т. М. Стратегії підвищення конкурентоспроможності // Науковий вісник УжНУ. 2016. № 10. С. 117-120.
- 49.Шендерівська Л., Батир А. Управління стратегічним розвитком // Економіка та суспільство. 2022. № 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-33> (дата звернення: 03.05.2026).
- 50.Шмигель О. Є. Управлінський облік // Інноваційна економіка. 2020. № 3-4. С. 182-187.

- 51.Шоробура І. В. Сучасні вимоги до управлінського рішення // Молодь і ринок. 2018. № 8. С. 17-21.
- 52.Шульга О. Методичні підходи до аналізу бізнес-процесів підприємства // Економіка та суспільство. 2025. № 79. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-148> (дата звернення: 05.05.2026).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А - Фінансова звітність ТОВ «АГРО-ТІМ» за 2023 р. (Форма №1-м і №2-м), тис. грн.

БАЛАНС (Форма №1-м) на 31 грудня			
Стаття	Код р.	На початок	На кінець
I. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ		0,0	0,0
Нематеріальні активи	1000	0,0	0,0
Основні засоби (залишкова вартість)	1010	0,0	0,0
Усього за розділом I	1095	0,0	0,0
II. ОБОРОТНІ АКТИВИ		0,0	0,0
Запаси	1100	400,2	527,8
Дебіт.заборг. за товари,роботи,послуги	1125	299,1	63,2
Дебіт.заборг. за розрах. з бюджетом	1135	9,7	0,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	579,3	1 852,8
Гроші та їх еквіваленти	1165	34,2	410,0
Інші оборотні активи	1190	0,0	0,0
Усього за розділом II	1195	1 322,5	2 853,8
БАЛАНС	1300	1 322,5	2 853,8
I. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ		0,0	0,0
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	10,0	10,0
Нерозподілений прибуток	1420	163,8	222,9
Усього за розділом I	1495	173,8	232,9
II. Довгострокові зобов'язання	1595	0,0	0,0
III. ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ		0,0	0,0
Кредит.заборг. за товари,роботи,послуги	1615	0,3	0,0
Розрахунки з бюджетом	1620	6,0	0,7
Розрахунки з оплати праці	1630	24,9	39,7
Інші поточні зобов'язання	1690	1 110,7	2 569,7
Усього за розділом III	1695	1 148,7	2 620,9
БАЛАНС	1900	1 322,5	2 853,8

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ (Форма №2-м)			
Стаття	Код р.	За звітний рік	За попередній рік
Чистий дохід від реалізації	2000	1 042,1	262,4
Інші операційні доходи	2120	21,0	38,3
Інші доходи	2240	0,0	0,0
РАЗОМ ДОХОДИ	2280	1 063,1	300,7
Собівартість реалізованої продукції	2050	843,7	294,2
Інші операційні витрати	2180	160,3	128,8
Інші витрати	2270	0,0	0,0
РАЗОМ ВИТРАТИ	2285	1 004,0	423,0
Фінансовий результат до оподаткування	2290	59,1	-122,3
Податок на прибуток	2300	13,3	0,0
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	2350	45,8	-122,3

ДОДАТОК Б - Фінансова звітність ТОВ «АГРО-ТІМ» за 2024 р. (Форма №1-м і №2-м),

тис. грн.

БАЛАНС (Форма №1-м) на 31 грудня			
Стаття	Код р.	На початок	На кінець
I. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ		0,0	0,0
Нематеріальні активи	1000	0,0	0,0
Основні засоби (залишкова вартість)	1010	0,0	1 520,3
Усього за розділом I	1095	0,0	1 520,3
II. ОБОРОТНІ АКТИВИ		0,0	0,0
Запаси	1100	527,8	4 947,7
Дебіт.заборг. за товари,роботи,послуги	1125	63,2	899,7
Дебіт.заборг. за розрах. з бюджетом	1135	0,0	21,2
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1 852,8	3 264,6
Гроші та їх еквіваленти	1165	410,0	1 953,2
Інші оборотні активи	1190	0,0	92,3
Усього за розділом II	1195	2 853,8	11 178,7
БАЛАНС	1300	2 853,8	12 699,0
I. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ		0,0	0,0
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	10,0	10,0
Нерозподілений прибуток	1420	222,9	8 566,3
Усього за розділом I	1495	232,9	8 576,3
II. Довгострокові зобов'язання	1595	0,0	0,0
III. ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ		0,0	0,0
Кредит.заборг. за товари,роботи,послуги	1615	0,0	41,6
Розрахунки з бюджетом	1620	0,7	44,6
Розрахунки з оплати праці	1630	39,7	27,9
Інші поточні зобов'язання	1690	2 569,7	4 001,2
Усього за розділом III	1695	2 620,9	4 122,7
БАЛАНС	1900	2 853,8	12 699,0

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ (Форма №2-м)			
Стаття	Код р.	За звітний рік	За попередній рік
Чистий дохід від реалізації	2000	17 146,5	1 042,1
Інші операційні доходи	2120	906,3	21,0
Інші доходи	2240	0,0	0,0
РАЗОМ ДОХОДИ	2280	18 052,8	1 063,1
Собівартість реалізованої продукції	2050	7 692,7	843,7
Інші операційні витрати	2180	2 051,6	160,3
Інші витрати	2270	0,0	0,0
РАЗОМ ВИТРАТИ	2285	9 744,3	1 004,0
Фінансовий результат до оподаткування	2290	8 308,5	59,1
Податок на прибуток	2300	0,0	13,3
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	2350	8 308,5	45,8

ДОДАТОК В - Фінансова звітність ТОВ «АГРО-ТІМ» за 2025 р. (Форма №1-м і №2-м),

тис. грн.

БАЛАНС (Форма №1-м) на 31 грудня			
Стаття	Код р.	На початок	На кінець
I. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ		0,0	0,0
Нематеріальні активи	1000	0,0	5,2
Основні засоби (залишкова вартість)	1010	1 520,3	12 164,2
Усього за розділом I	1095	1 520,3	12 169,4
II. ОБОРОТНІ АКТИВИ		0,0	0,0
Запаси	1100	4 947,7	24 103,7
Дебіт.заборг. за товари,роботи,послуги	1125	899,7	723,3
Дебіт.заборг. за розрах. з бюджетом	1135	21,2	757,5
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3 264,6	5 149,3
Гроші та їх еквіваленти	1165	1 953,2	2,5
Інші оборотні активи	1190	92,3	0,0
Усього за розділом II	1195	11 178,7	30 736,3
БАЛАНС	1300	12 699,0	42 905,7
I. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ		0,0	0,0
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	10,0	10,0
Нерозподілений прибуток	1420	8 566,3	31 089,2
Усього за розділом I	1495	8 576,3	31 099,2
II. Довгострокові зобов'язання	1595	0,0	6 638,6
III. ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ		0,0	0,0
Кредит.заборг. за товари,роботи,послуги	1615	41,6	1 638,9
Розрахунки з бюджетом	1620	44,6	93,1
Розрахунки з оплати праці	1630	27,9	12,7
Інші поточні зобов'язання	1690	4 001,2	3 423,2
Усього за розділом III	1695	4 122,7	5 167,9
БАЛАНС	1900	12 699,0	42 905,7

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ (Форма №2-м)			
Стаття	Код р.	За звітний рік	За попередній рік
Чистий дохід від реалізації	2000	41 837,9	17 146,5
Інші операційні доходи	2120	114,2	906,3
Інші доходи	2240	39,4	0,0
РАЗОМ ДОХОДИ	2280	41 991,5	18 052,8
Собівартість реалізованої продукції	2050	16 045,8	7 692,7
Інші операційні витрати	2180	3 147,3	2 051,6
Інші витрати	2270	275,5	0,0
РАЗОМ ВИТРАТИ	2285	19 468,6	9 744,3
Фінансовий результат до оподаткування	2290	22 522,9	8 308,5
Податок на прибуток	2300	0,0	0,0
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	2350	22 522,9	8 308,5